

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 7(88)

1993 m. balandis

*Varpai šv. Velykų vėl mums gaudžia - pakilkite iš melo, neteisybės, pakilkite iš veidmainystės ir apgaulės...
Pakilkite, pakilkite...*

Einu Žeme

Aš, Viešpatie, žinau, kad Tavo planuose esu ne atsitiktinis. Tu be prasmės juk nieko nedarai. Ir jeigu pašaukei mane Tu į buvima, tai aiškų tikslą man ir paskirtį davei.

Einu Žeme ir vis savęs nesurandu, ir kam Tu pašaukei mane, nesuvokiu. Girdžiu ryliuojančią žilvičiuose saulėlydžiui lakštins galą ir įsižiebiančias žvaigždes stebiu.

O mano ilgesys pro jas beribén veržiasi, ieškodamas Taves toli toli.

Ir Tu tari, Tu prabyli į širdį:

- Ko gi ilges? Aš čia. Su tavimi.

Kryptį daviau taviesiems žingsniams ir protui švesa, lūpom - žodij ir ilgesj, kad būtų tau negera be Manęs.

Aš čia. Su tavimi. Manęs tu neieškoki.

Paklausk geriau, ko noriu iš tavęs, koku tikslu esu tave į Žemę siuntęs šiuo, o ne kitu laiku.

- Kalbėki, Viešpatie, - tariau. - Tavasis tarnas klaus.

Pabodo jam kalbėti su savimi ir su kitaistokiais pat žmonėmis. Man smegenys pavargo nuo ribotos išminties. Kojas užgainiojo savo noru ir idėjų liepsnelės.

Širdis panaši į baigiantį išblėsti židinį, kai kuro sandėliai iki paskutinio šapo ištuštejo ir nebeliko kuo pakurstyti.

Viešpatie, aš gėstu ir mano buvimas toks panašus į tuštumą.

Kas suras vakarykščius medžių šešelius - mano darbus, kuriuos vaizdavausi didžiai ir nemiršančiai?

Kas pakartos mirštančios gulbės giesmę?

- Jei Žemės galūnams tu giedoja, jų atmintis trumpesnė kaip jų amžius.

Jeigu sau, - giesmės akordus išnešios vėjas.

Jei Man, kiekvieną skiemeni atrasi įrašytą amžių knygoje ir Paskutinio Teismo dieną tavo dainas visiems giedos manieji angelai.

Aš pasiunčiau tave, kad mano vardą pašlovintumei giesme, - tarė Viešpats. - Aš pasiunčiau tave, kad apdainuotumei meilę, kuria apdovanojau žmonių širdis. Aš pasiunčiau tave, kad visiems sakytumei, kad mano vardas - GERUMAS, kad mano vardas - GAILESTINGUMAS, kad mano vardas - MEILĖ, kad mano vardas - GYVENIMAS.

Jonas STAŠAITIS

Lietuva laukia Šventojo Tėvo

Lietuvos vyskupų vizitas "Ad limina", 1993

Vasario 27 - kovo 6 d. Lietuvos vyskupai lankesi Vatikane. Pastarajame dešimtmetyje tai jau trečiasis Lietuvos vyskupų vizitas "Ad limina" pas Šventają Tėvo Romoje. Spausdiname ištraukas iš Šventojo Tėvo Paulius II kalbos, pasakytos Lietuvos vyskupams.

GERBIAMI BROLIAI VYSKUPAI!

Su kokių lūkesčiu laukau šio bičiuliško mūsų susitikimo "Ad limina" proga. Šiandien dėkoju Viešpatiui, kad atvykote, - mylima lietuvių tauta šiarp išreikšda ištikimybę Petro Sostui. Kuo nuo širdžiausiai Jūs sveikindamas, dėkoju brangiam kardinolui Vincentui Sladkevičiui, vyskupų konferencijos Pirmininkui, išreiškusi Jūsų mintis ir išdėstusių vil-

rią Viešpats patikėjo Jums, Ganytojams.

Po neseniai praužusių išyklių tatai yra pirmasis "Petro Sosto" aplankymas, kai iš pagrindų pasikeitė Lietuvos ir daugelio kitų Rytų Šalių santvarka bei visas gyvenimas, kai pagaliau leista tautoms apsispresti - atgauti taip svajotą laisvę.

Sveikl atvykite Jūsų asmenyje sveikinu drąsuošius krikščioniškosios tautos atstovus, ilgai kentusius priespaudą, bet pagaliau galinčius laisvai skelbti savo tikėjimą Kristu, pasaulio Gelbetoja.

Gerbiamieji Broliai, Kristaus meilė vertė Jūs savo šalyje sėti Tiesos sekla, kad laisvė ir brolybė, tos dižiausios vertybės, už kurias praeityje lietuvių tain brangiai sumokėto.

Jums visiems tapti vienybės jungtiniui.

Jūsų Tėvynė, kurią turėsiu džiaugsmo aplankytu ateinantį rugpjūtį, išgyvena didžiulių ir reikšmingų visuomeninių permanentų meta. Žmogaus teisės, ypač religijos laisvė po pušimčio sunkios priespaudos metu, ačiū Dievui, jau atgauta.

Savo šalyje, savaime suprantama, Jūs jaučiate įtampą tarp vėl iš naujo patiriamos pilietinės vienybės ir tarp tebejuntančių netolimos praeities neišvengiamų pėdsaku. Būtina auklėti teisungumu pagristos ateities kūrėjus, kur piliecių tarpusavio santykiai būtų nesalikai, teisiškai tvarkomi. Beje, šiandien išryškėja kitas sunkumas - būtinybė rinktis vieną iš skirtinės modelių ir ji atitinkant

ekonominių sprendimų, kurie, tegul ir ne visada akivaizdžiai, susiję su etiniais ir kultūriniais tikslais. Be to, didžiulių pasikeitimų apimtoje geografinėje aplinkoje, kur yra ir jūsų kraštas, nėra taip lengva tvarkyti tarptautinius santykius.

Tarp išganytojo kviečiamų tautų taip pat yra ir jūsų atjaunėjusi Lietuva, kuriai Bažnyčia troksta duoti garbingą dalį, kad augtų kupinai tikėjimo ir turtėtų žmogiškomis, evangelinėmis dorybėmis, darniai bendradarbiautų su visomis šalimis. Jūs aškiai ir puikiai suprantate savo pašaukimą skelbtu ir liudyti, kad Evangelijos žodis ir akivaizdus pavyzdis sviestų visai neramiai visuomenei. Neseniai paskelbtas Jūsų Ganytojinis laiškas "Kuriant brolišką ir laisvą Lietuvą" ryškiai parodo Jūsų, Gerbiami Broliai vyskupai, rūpestį, kad pirmieji imatės atsakomybės spresti ir vadovauti ganytojiskai veiklai, kuri yra būdinga Jūsų pašaukimui ir

Jūsų tarnystei.

Tenestokoja išskirtinio ganytojio iško rūpestlio Šeima, toji esminė krikščioniškos bendruomenės ir visuomenės laistelė, - reikia stengtis padaryti ją aktyviu evangelizacijos ramsčiu. Visaip stiprinkite jos dvasinį ir moralinį gyvenimą.

Visad omenyje turėkite jaunimą, Bažnyčios ir lietuvių tautos viltį. Jei norime, kad augtų jūsų tikėjimas, būtina taikyti priderintą skirtingam amžiui katekeze.

Ypatingai lietuvių tautos gerbiama ir dažnai maldose minima Aušros Vartų Mergele Marija teveda Jus ir tesaugo evangelizaciniame darbe. Teužtaria Jūs Šventejį Globėjai. Teildi ir testiprīna Palaiminimas, kurį Jums suteikiu ir kurį mielai siunčiu kūnigams, pirmiesiems Jūsų talkininkams ganytojiskoje tarnystėje, visiems vienuoliams ir vienuolėms, visai lietuvių tautai.

XVI a. skulptūra. Kristus su kryžiumi

1993 m. balandis

TREMTINYS

2

Hansas MEMLINGAS. Vargonų Šoninis sparnas.

Ar išvarytų Šventasis Tėvas iš bažnyčios Kunigą?

(Mintys, perskaicius žurnalistų pokalbius su prelato Alfonsu Svarinsku "Naujojo dienovydžio" Nr. 10 ir "Valstiečių laikraščio" Nr. 27)

Matyt, esame dar labai atsilikę nuo Vakarų pasaulio krikščionys. Maža kam iš mūsų teko girdėti, kad šv. Mišių aukojimą lydėtų gitaros, balaikos muzika ar afrikiečių muzikos instrumentų akompanimentas.

Pro geležinę uždangą, kai takombinės bažnyčios sąlygomis išugdytos mūsų sąmonės gal ir nepasiekė daugelis šv. Bažnyčios naujovių, kaip ir anapus tos uždangos esantiems nebuvo žinoma, kad mes išmokome ir įpratome melstis mintyse, išsakyti nuodėmes kunigui-kalinui atkesniame lagerio ar tremties barako kampe, ant gultų gauti paskutinių sakramentą, valgyti šv. Kūčių vakarienę be valgio ir švęsti Prisikėlimo šventę giliai po žeme, katakombose, kurios buvo daug gilesnės už pirmųjų krikščionybės amžių katakombas ir

vadinosi anglies ir metalo šachtomis. Kunigo kalnio ar tremtinio krikščioniškoji misija gal dar ilgai nebūs suprasta ir įvertinta, o atskiri šios misjonieriškos sampratos dalykai gali būti nepriimtini kunigui, gavusiam kunigystės sakramentą ne pogrindžio ir ne kalėjimo sąlygomis ir ne iš mirčiai pasmerktu kalnio-vyskupo.

Todėl kunigo, buvusio politinio kalnio prelato Alfonso Svarinsko "išprašymas" iš Arkikatedros per kitą kunigą, buvusi ... politinį kalnį monsinjorą Kazimierą Vasiliauską yra subyrėjusios sovietų imperijos tam tikros tarnybos veiklos būdų kopijavimas. Tai suskelia daug neramų minčių ir abejonių.

Gal nežinodami vidinio šv. Bažnyčios statuto nuostatų, pakliuvę į kokią neeilinę situaciją, mes, katalikai, matome tik išorinius reiškinius, bet kunigo Algimanto Keinos kėlimas iš Vilniaus į Varėnā mums nesuprantamas ir priimena netolimą praeitį ir švie-

sios atminties arkivyskupo Julijono Steponavičiaus ištremimą į Žagare.

Mūsų, rezistentų, politinių kalninių ir tremtinų sąmonėje Lietuvos Nepriklausomybė ir Katalikų Bažnyčia visą laiką buvo neatskiriamos.

Be politinių žingsnių nebūtų atkurta Lietuvos Nepriklausomybė ir įteisinta Bažnyčia. Tad ar teiginiai apie nepolitizuotą bažnyčią néra tam tikra politika?

Mes balsavome už Stasį Lotoraitį. Daug Lietuvos kunigų palaikejo kandidatūrą. Tačiau nežinia, koks likimas laukia mūsų miestelių ir bažnytkaimių kunigų, kvietusių žmones balsuoti už kataliką.

Šiais metais į Lietuvą atvyksta Šventasis Tėvas. Laukiame Jo palaiminimo. O gal išdrisime ir paklausti: ar Jis išvarytų iš bažnyčios Kunigą...

LPTK sajungos Vilniaus bendrijos tarybos narys
Vytautas CINAUSKAS

Kaip akmenys grindinyje

Visų vėjų pagaireje stovėjau Galva nepridengta, širdim apnuoginta ir vis rašiau... Rašiau...

Grįžęs iš tremties į Tėvynę, supratau, kad Tauta gyvena kaip akmenys grindinyje sudėti. Skausmingai per jį rieda nelaisvės dienų vežimus... Nedaugelis išdriso peržengtį baimės slenkstį ir atvirai kovoti prieš sovietmečio dvasinių genocida. Vieniši, vienas kitam svetimi žmonės rūpinosi tik savo menkučiu materialiniu pasauliu.

Kai Chužire mus suvarė į baraka, sienoje drabužiams pasikabinti buvo prikalysta daugybė vienių. Tos vynys kaip gyvos ir šiandien tebestovė akyse lyg simboliai, kad ir mes buvome prikalti

prie to uoleto Baikalo kampelio. Keistas įvaizdis, bet man dažnai atrodo, kad visi mes gyvename ar kaip akmenys grindinyje, ar kaip sienoje vynys, o vis dėlto norime būti laimingi - laimingi šiandien.

Penkiadesimt metų svetimieji, uždėję mums ant kaklo pavalkus, liepė tempti komunistinį vežimą į šviesų rytojų. Tempė jį tauta, o tempdamas vis klausavo: kodėl, už ką, o Visagali? Argimų mūsų tauta kaltesnė už kitas tautas, kurioms netenka tokią kančią patirti? Sunkią valandą vis galvoju, kiek Kristui teko iškentėti. Tiesa, jis kentėjo laisva valia. O šventyklos vyresniųjų ir farizejų nuplakti ir sumušti apaštalai džiaugėsi, kad galėjo kentėti dėl Kristaus, nes jį mylėjo. Žinoma, kančioje sunku rasti motyvų. Rei-

kia mylėti. Ne kartą suabejoju ir klausiu savęs, ką aš myliu. Gal gyvenu kaip grindinyje akmuo ar sienoje įkalta vinis? Su kitais, šalia kitu, bet svetimas jiems. Moksłas teigia, kad gamta nemégsta tuštumos. Tuštumos nemégsta mums ant kaklo pavalkus. Jeigu nėra altoriaus Dievui, jei juo netiki, belieka tiketi savimi ar kitu asmeniu, nes žmogui reikia kuo nors tiketi, i ką nors remtis.

Ateistinė propaganda Dievo altorių nustūmė į sutemas, o suterose skendinčiam Dievui sunku pastatyti altorių. Materialistinė pažiūra lietuviu dėmesi kreipė į daiktus, malonus, į patį save. Taip širdyse brendo savo paties kultas, nežabotas egoizmas. Savimi besirūpindami, smilkėme panoses savo viršininkams, kad šie

Alfonas STAIKINIS

Velykų rytas

Po žemos mliego kelias žemė,
Pabudė kolas iauku punenos,
Šiandien Velykos! Vilkas mano:

Meldės lietuviui šią šventą dieną.

Iš savo kapo kėlėsi Kristus.

Pabus bažnyčių varpai varinėlai,

Ju maldos aldos per laukus risis

Garbins Aukščiausj suklupę minios.

Garbins Aukščiausj vyturių

glestmes.

Nes meilės tolais nymecio

džiaugsmą.

Zydės punenos, grožis ju lėsis.

Per laukus, pievas linka varpu

gausmas.

Ar kelsis širdys, širdys apšalę,

Širdys nedoros - gerio nejute?

Gai kitiemis vargą neš, sunkią

dala,

Iš svalgaus mliego jos nepabude?

Vėjelis neša Velykų malda

Per laukus, gojus, marių platybes...

Varpal Velykų skamba, vis

skelbdami džiaugsmą, slėlos

ramybę.

1993 03 01

Jonas STAŠAITIS

Dievuli mano...

Dievuli mano, kodėl šloj žemę?
Būna tie rudenys, būna tos

žiemos?

Prie viešo kelio, triukšmingo

kelio

Bežadis rymai. Vienužlis. Vienas

kelia,

Prie viešo kelio, triukšmingo

kelia,

Apleistas rymai. Pakrypės rymai

Prie Tavo kojų samano žalia,

O ne būna, ne pinaučia,

Tave užmiršom, Dievuli mano.

Nuo sienos kryžių jau

nukabinom.

Dievuli mano, Tavęs neliko

Dienose mūsų, širdyse mūs...

Nenoriu šitokio dangaus

Ateina, Dieve, valanda,
Kai į rankas paduodi lyra,

Iš lūpų veržiasi daina,

Skanduoja žodžiai ritmai,

rimais.

Visatos odę išgirsti
ir tylią giesmę gležno daigo,

Plakimą vienišų širdžių,

Ju ilgesi beribi meilės.

Klipimais ženklintus žingsnius

Matai žmogaus ant žemės

delno,

Ir nuo ryčių lig vakarų

Jo širdj, nuodėmių sugelta.

Atrodo kartais čia dangus,

Kai man paduodi dainius lyra,

O kartais - pragaras niūrus,

Žemė - grasių gyvačių lizdas.

O Dieve, Tu dėl jo mirei,
Už šią pragarą žmonijos,

I kalną Kaukolių éjai

Taku vingiuotu Kalvarijos.

Rékė minia: - Ant kryžiaus j!

Paleiskit žmogžudį Barabā!

Mielesnis mums galvažudys

Už tą, kurs veltui gera daro.

Nenoriu šitokio dangaus,

Kur Judas ir pagony - lygūs!

Kokia kiepta, širdie žmogaus!

Kokia akla savoj puikybė!

Ateina, Dieve, valanda,

Kai į rankas paduodi lyra,

Suskamba kartais ji daina,

O kartais - dainos pabyra.

Skundžiamės, kad trūksta dva-

singumo. Kaip jo netruks, jei pa-

mynėme dorą, moralines vertys

ir žavimės vien medžiaginiu

pasauliu? Jeigu vagystės, žmog-

žudystės, prievertavimai, ištvir-

kavimą, melas tampa mūsų kas-

dienybę, jeigu net vakare bijai

šeitū i gatvę. Ko bijai? Savo tau-

tiečio!

Kas galėtų mūsų tautą išgelbė-

ti? Ne žmonių autoritetai, ne

kurio nors asmens kultas, ne mes

patys vien savo jégomis. Išgelbėti

gali tik tas, kuris davé žolēs dai-

gu gyvybę, pumpurui galia pava-

sarai išsprogti, išmokė paukščius

pavasarį sugrižti. Jis budi prie

mūsų ir laukia, kaip laukia moti-

na iš karo sugrižtančio savo vie-

natinio sūnaus.

Jonas STAŠAITIS

1993 m. balandis

TREMTINYS

3

Po įvykių Maskvoje

Dramatiški įvykiai Rusijos Federacijos sostinėje kurį laiką buvo ne tik Lietuvos, bet ir viso pasaulio dėmesio centre. Prezidentas B. Jelcenas, simbolizuojantis demokratinių pertvarkymų siekiančias jėgas, susirėmė su tokiu pertvarkymu priešininkais. Liaudies deputatu suvažiavime skambėjo įnirtis, neapykantos kupinė balsų reformų šalininkams. Visumén ten alšikiai skyia iš dvieju stoviklės. Tai liudija ir Maskvoje vykę mitingai, atskirti stipriu milicijos kardonu. Vienoje pusėje - rusų trispalvė, kita - vaktarykštė raudona su kūju ir pjautuvu, o greta - Lenino, Stalino portretai. Nešunku išsiaizduoti, kas būtų nutikę, jei ne milicijos užtvara tarp mitinguojančiųjų. Mažų mažiausiai kruvinos riaušės ir, neduokdie, pilietinio karo repetitiveja. Be abejo, politikai ir mąstantys žmonės jaučia tą pavojų, tačiau kai kas suirutės net laukia. Bet Lietuvos nepriklausomybei tuo atveju iškiltų reali grėsmė.

Panaši situacija buvo ir pas mus. Aišku, mūsų kitas įvykių mastelis, be to, skirtinti ir politinės kultūros lygmenys. Yra ir dar vienas esminis skirtumas. Rusijoje jau dvi dešimtys metų nėra kertos, menančios kitokią, negu sovietų, santvarą. Jie negali paliginti anio meto realijų su dabartimi. Vienos partijos, vieno vado, vienos "tiesos" monopolis smarkiai pakeitė jų mąstynes. Tačiau kritiški protai visais laikais apdavavo po graikais ūkiai slypinčią spgaule, demagogija, smurta, te-

rorą. Paradoksalu, bet ir šiandien kai kas nedvejodami pateisina genocidą kaip nelšvengiamą prie mone, žengiant į "žviesų komunizmo rytą". Septyniasdešimt šešeri sovietų valdžios metai išdildė iš atminties kitokio gyvenimo sampratą. Tad visai nenuostabu, kad net nelšvengiamai reformų sunkumai sukelia skurdžios ir vergiškos vakardienos ilgesį.

Lietuvos padėtis kitokia. Čia dar gyva tarpukario Lietuvos atmintis. Nepriklausomybės užkratas pašteliusių gajus. Tačiau anuos laikus menančiu vis mažia, o jie ištikimiausi senųjų tradicijų tėsėjai ir ugdytojai. Tai politiniai kalinių, tremtiniai, rezistencijos dalyviai. Žinoma, yra ir išimčiu, kartais net skaudžiu. Gyvoji tautos atmintis stipriai veikia ir mūsiškė buvusių partinė nomenklatura, pasivadinusių naujais vardais. Atkuriant Lietuvos demokratiją ir mėginant padėti teisingumo paramatus, principinių klaidų nepadaryta. Tačiau konkreti veikla nebuvo pakankamai veiksminga, todėl šiandien ir turime nukairėjusi Seimą. Esame unikalauj įvykio šalininkai. Buvusieji net labai balsinčių sovietmečio apaštala didabar mokosi kitokių kalbių. Keičiasi ir jų mąstysena. Jie išlaikė savo rankose ekonominę valdžią. Dabar siekia susigražinti laikinai prarastą politinę valdžią. Situacijos dramatizmas slypi kūrė. Vieni verčia kaili, atskleidžiantį politinius pokyčius, kiti tik nusimeta kaukę. Šiandieninis mūsų gyvenimas - tai didžiulė mokykla.

Kelčiamės visi. Rezistentai, ir politiniai kalinių, ir tremtiniai išlaikė tą pačią politinę ideologinę orientaciją, tačiau turi taikytis su realia padėtimi šalyje. Visi Lietuvos piliečiai yra teoriškai lygiatesiai, nors to lygiateisiskumo realizavimo galimybės toli gražu ne visų vienodos. Rusijoje pakaktų tik kibirkštės ir kiltų pilietinio karo gaisras. O mums, atrodo, tai negresia, jeigu nebūs užmaskuoto kūrimo iš užsienio. Mūsų dienėjai kaimynai labai pageidaujaut, kad mūsų salyje neramumų būtų kuo daugiau ir kuo aštrensių. Antraip "internacionalistinė" pagalba neturės pakankamo pagrindo. Vyksa dar vienas išsidėmėtinės, beje, visiškai dėsninges, nors nelabai atviras procesas. Kairieji, iničingai puldami buvusį Vyriausybės vadovą, G. Vagnorių, kartu ir reabilituoja jį. Lietuvos banko valdytojo V. Baldišio pašalinimas - tai pripažinimas, kad G. Vagnorius buvo teisus, reikalaudamas reorganizuoti banko vadovybę, kurios politika prieštaravo Valstybės interesams. Lygiai taip pat pripažinti teisiais ministriu L. Ašmontui G. Vagnoriaus keili prie kaištai. Išvada labai paprasta - tada buvo naudinga peikti ir smerkti G. Vagnorių, neva parodant, kokia netikusi dešiniųjų Vyriausybės politika. Tai buvo partinis požiūris į svarbūjį valstybinių reikalų. Taip palengva atsirobia ma nuo rinkimų pažadų. Eījas rinką - tai nėra direktyvų vykdymas. Skaudus šis procesas ir kartu gydančiai pamokantis. Daug kam padės praregti ir atskirti grūdus nuo pelų, tačiau kokia kaina?

Edmundas SIMANAITIS

Praregėjimas prasideda

Šiandien tokia beveik iškaip sunkus pensininkų, invalidų ir mažai uždirbančių žmonių gyvenimas, kad nenoromis prisimeni G. Vagnorius vykdą ekonominę politiką, kai minėtos socialinės kategorijos žmonės kur kas geriau gyveno, nes keliant kainas kartu buvo atitinkamai didinamos ir pensijos, atlyginimai.

Prieš rinkimus A. Brazauskas ne kartą apgailestavo dėl nevalabai skurdžios pensininkų, invalidų būties ir žadėjo (jei jis bus išrinktas) pagerinti jų gyvenimą.

Naujai valdžiai pradėjus tvarkyti valstybės reikalus, vėl pajė-

tome buvusių komunistų (pakeitusi tik kspures) senajų valdymo takšką. Tai meitas, apgaulié, prievara, marinimas 'badu' - senai išbandytu komunistu veiklos metodai. Kad tai būtų dar sėkmigniai įgyvendinama, beliko atkurti senas baudžiamasių struktūras, panašias į NKVD, KGB - gal alkani, trūkumų išvarginti žmonės už "trupini aukso, gardaus valgio šaukštą" bus lengviau nuperkami.

Liūdnos dienos atėjo visiems pensininkams, paliegėliams, varžams. Juo liūdniau, kad vis sunkaus bus mums organizuotis ir

aktyviai priešintis klastingai valdžiai, rengti protesto mitingus, masinius piketus. Vilti išlebia tai, kad nemaža Lietuvos žmonių jau praregėjo, įsitikino labai apairikę balsuodami už buvusių komunistus: eilinių kartų jie buvo apgaudi.

Tiktenegaloja dabartiniai valdžios vyrai, kad šiandien apgauti ir paniekinti Lietuvos žmonės ramai sėdės rankas sudėjė. Manau, šiandien jau nebebijosime viešai išreikšti savo pasipiktinimą ir drąsai visom įmanomom teisinėm priemonėm reikalausime sau priklausomų teisių.

Reikėtų atsiprašyti

Atejusi į valdžią, LDDP norom nenorom turi teisti G. Vagnorius pradėtas reformas. Iškilo būtinybė palankinti svarbiausius Lietuvos ekonomikos ilgudystojus - Lietuvos banko valdytojų V. Baldišių, energetikos ministru L. Ašmontu. Kad jie ilgus metus dirbo ne Lietuvos naudai, o kiausė tik svestimų dievų, buvo aliliu ir seniau visiems, bet, kol LDDP nebuvu paėmusi visos valdžios į savo

rankas, jų tikslai ir darbai sutapo, todėl ir neleista G. Vagnoriui iškenkėti atleisti iš pareigų.

Tik kai blogis atsisuko prieš pačią valdžią atejusių LDDP, tos "asmenybės" buvo atleistos ir pripalintas G. Vagnorius reikalavimų teismams.

Taigi būtų sažiningiau, kad LDDP prisipaišinti anksčiau trukdžiusi reformas ir viešai atsipylytų G. Vagnorius.

Antanas BIKLINIS

SKELBIMAS

Prašome: paliudyti aplie šluos rezistencijos dalylius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymę Janina Mortuzaitė-Kaminskiene, Antanas Jakutčionis, velkė Drionių raj.; Juris Skeberdis, velkės Biržų raj.; Vincas Cesnulis, velkės Varėnos raj.; Vytautas Martiukevičius, velkės Alytaus raj.; Vladas Černiauskas, velkės Ukmergės raj.; Antanas Dzevočka, velkės Vilniuje; Elena Vitkutė, velkusi Kvėdarmos, Šiaulių raj.

Atsliepimus prašome slūsti LPKTS tarybai, K. Donelaičio 70b, 3000 Kaunas.

**Seimo Tėvynės Santaros frakcijų koalicijos pareiškimas
Dėl pradėtos vykdyti Lietuvos jungimosi į bendras su Rusija ekonomines-ūkines ir kitokias struktūras politikos**

Vilnius, 1993 03 09

Žinoma, integruota į Rytus Lietuva taip pat galėtų bendradarbiauti su Vakarais, bet jau kaip susisytas su NVS regionas.

LDDP sudarytos Lietuvos Vyriausybės jau pradėta vykdyti politiką geriau tiktų vadinti ne lanksčia, bet nuožulnios plokštumos politika.

Nepaisydama Lietuvos įstatymų ir ankstesnių Lietuvos pozicijų, su kuriomis buvo sutikusi ir Rusija, Vyriausybė yra pavedusi reorganizuoti Lietuvos karinės technikos remonto gamyklas į bendras su Rusija įmones. Vyriausybė taip pat perleido - kol kas termi nuotai - Rusijos valstybiniam koncernui pusę Mažeikių gamyklos pajėgumų. Rusijos spudoje paskelbta, kad yra numatyta kurti bendrą Rusijos-Lietuvos aviatransporto įmonę, perleidžiant jai Ariogalos aerouostą ir įdarbinant išvedamų kariuomenės dalinių kařiškius.

Vienas iš pavojujų žingsnių yra Vyriausybės sprendimas dalyvauti derybose Surgute dėl Rusijos naftos-duju gavybos ir pramonės šakos atkūrimo, kartu su NVS šalimis įkurtant "naftos duju tarybą" - tarpą šakine konfederacija. Šių laukia Rusijos pasiūlymai dėl anglies-plienų konfederacijos, bankų konfederacijos ir kt.

Saugoti Lietuvos nepriklausomybę visus - pirmiausia Lietuvos Respublikos Prezidentą, Seimą ir Vyriausybę - įpareigoja referendumu pareikšta tautos valia, priimta Konstitucija ir duota priekalba. Dabartiniam laikotarpiui LDDP gautas rinkimuose valdžios mandatas nesuteikia jokios teisės nepaisyti tautos valios pamatiniais valstybės gyvenimo klausimais.

Tėvynės Santaros Seimo frakcijų koalicija perspėja valdančiąją partiją, kad atsakomybė už tokios politikos pasekmes Lietuvai teks ne tik LDDP pareigūnams valdžios piramideje, bet ir visiems tokios politikos režimejams.

Ši atsakomybė nebus mažesnė, jeigu žala Lietuvai, jos nepriklausomybei ir gyvybiniams interesams būtų padaryta ne dėl tyčios, bet dėl nesupratimo ar neatsargumo.

Realaus pavojaus akivaizdoje mes pareiškiamė, kad remsimės tautos parama ir visomis Konstitucijos leistomis priemonėmis priešinimės bet kokiemis mėginiams išduoti Kovo Vienuoikišios tikslus, pažeisti Konstituciją ir ištraukti Lietuvą atgal į postsovietinės sajungas.

Mes laukiame, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas, remdamasis Konstitucijos jam sutelktomis galiomis, pagaliau nustatys tokią užsienio politiką, kuri atitinktų tautos išreikštą valią ir Konstitucijoje įtvirtintus nepriklausomybės reikalavimus.

Piličių chartijos frakcija
T. Lidelis
Laisvės frakcija B. Gajauskas
Sąjūdžio frakcija A. Stasiūkis
Demokratų partijos frakcija
S. Pečeliūnas
Krikščionių demokratų partijos
frakcija P. Katilius

3

1993 m. balandis

TREMTINYS

4

Generolo šuo pakastas giliau

Maža kas generoliui gali šauti į galvą. Sušaukė spaudos konferenciją ir prišnekėjo visus laikraštius "specialisto" samprotavimui apie Lietuvos kariuomenę. Netvarkos per akis ir daroma vis ne tas ir ne taip, kaip atrodo sovietiniam generoliui. Lietuvos generolių dar nesirado, tai ir konsultuoti lengva. Jis vienintelis tokio aukštoto rango konsultantas.

Nebūdime naivūs! Konferencija, be abejonės, turėjo kur kas svarbesnį tikslą - kaip reaguos visuomenė: ar pasipils protestai, ar bus pritarta konsultanto išvadoms, ar tvyros palanki tyla? Po to jau rasis kam pasiliutyti specialistą į karo vadus, o gal bus nutarta dar palaukti?

Stepanas Nekrolius gerai pažįstamas Jonaviečiams. Kai prasidėjo Atgimimas, generolas dar buvo LTSR AT jonaviečių deputatas. Jis nevengdavo susitikimų su rinkėjais, kaip kiti to meto Jonavos rajono deputatai. Sovietmečiu apie cinkuotus karstus, kuriuose grįždavo namo jauni kareiveliai, nebuvo priimta nei rašyti, nei kalbėti. O Atgimimo pradžioje imta kalbėti visa burna. Atrodymu, kam jau kam, bet lietuviškam (ne Lietuvos, nepainioti!) generoliui bene paties Dievo liepta pasirūpinti mūsų bernelių likimu ir tarnyba sovietų kariuomenėje. Deja, deja... Ši tema buvo labai neparanči ir nepatogi lietuviškiems sovietų generolams. Rašytoja V. Žilinskaitė ("Liet. alidas", Nr.224, 1992 02 14.) sudiegle širdgėla priešištavo: "Ir ar bent viena kartą užsiustojo rekrūtus kuris iš komunistų, turės savo rankose valdžią? Ar nors vienas subražino savo kėdę, idant pagelbėti žustančiam? Ar dejo pastangų išgauti iš Maskvos didžbrolų nori menkų reformų? Ar pagaliau telkėsi išklausyti motinos rauda, paguosti ir bent pirtą pajudinti? Jos, motinos, keliais prie jų būtų šiuaužusios, jei bent

krislą vilties būtų turėjusios. Bet nejo, žinojo: nepadės, atstums, né artyn neprisileis." Jonavos sąjūdininkų laikraštis "Taurosta" 1990 m. sausio 20 d. (Nr.1) raše: "Kodėl né vienas generolas neiškélé nestatutinių santykų problemos? Kodėl né vienas viešai ne-pavadino šitos balsios blogybės tikruoju vardu? Nejaugiai mundu-ro garbė svarbiau? Neskaitytingos tautos atstovui, vilkinčiam imperinės armijos generolo muhduša, reikia ryžto ir neabejotinos rizikos, tačiau ar lietuviškas generolas nejaučia pareigos apginti kareivelių iš Lietuvos, kuris kenčia dvigubą - fizinių ir moralinių smurta? Kas žino, gal netoli moje ateityje tai bus būtina salygą iš lietuviško generolo tapti Lietuvos kariuomenės generolu?"

Jonaviečių išrinktas AT deputatas generolas S. Nekrolius nuosekliai gina visų Lietuvos esančių sovietų kareivų ir karininkų teisę dalyvauti rinkimuose. Deputato pozicija nesutampa su daugelio rinkėjų nuomone, tačiau, jeigu generolas su ne mažesne energija imtusi ginti mūsų jaunuolius nuo nestatutinių santykų savivalės, jo autoritetas Respublikos gyventojų akysė smarkiai ugtelečia." Ne atskuriančios Lietuvos interesai ir ne mūsų jaunuolių, žalojamų sovietijos kariuinėse, sveikata ir gyvybė rūpejó generoliui S. Nekroliui, o svetimos armijos generolo munduras.

LTSR AT deputatas S. Nekrolius, būtent jis, o ne kuris kita, 1990 m. vasario 14 d. XVIII sesijoje iškélé klausimą dėl dviejų rezistentų iš Jonavos, kandidatavusių į AT. KGB rezgė provokaciją po provokacijos. Generolui, talkinusiam KGB, tada atkirti davé TSRS liudies deputatų vardu G. Kakaras.

Generolas, galima spėti, taiko kariuomenės vado postą. O kas toliau, Lietuvos pilieti?

Edmundas SIMANAITIS

PO TO, KAI RAŠĒME

Esu vienas iš tų JAV piliečių, kuris 1940 m. negrižau iš Lietuvos į Ameriką.

Gimiau 1913 m. JAV Brukline mieste. Tėvai mane 1920 m. parvezė į Lietuvą. Susiklosčius aplinkybėms, neišvažiavome į Ameriką, o likome gyventi Nepriklausomoje Lietuvoje. 1946 m. buvau nuteistas pagal 58 str. 1 a dešimt metų lagerio ir 5 tremties. Bausmę atlikau Magadane, griežto režimo lageryje. Grįžau į Lietuvą 1956 m. 1992 m. lapkričio mén. lankiausi Vilniuje JAV konsulate dėl Amerikos piliečio paso. Man jį išdavė tą pačią dieną. Po trijų dienų buvau iškiestas vėl į Vilnių, į konsulatą. Ten klausinėjo, kokią kariuomenėje tarnavau, kokią laipsnį turėjau, ar tarnavau savo noru, ar prieverta buvau paimitas. Pasą vėl paėmė ir išgirdino negrąžino. Liepia laukti. Štai tokie Amerikos piliečių likimai...

Edvardas GUOGA

Šakiai

Ali, Povilas Pečiulaitis, pagal tėvų Amerikos pilietybę 1989 m. su žmona atvykome į JAV. 1987 m. su visa šeima į JAV atvyko ir Amerikos pilietė Kazimiera Pečiulaitytė-Peredne.

Mūsų tėvas Mikas Pečiulaitis, kaip buvęs Amerikos pilietis, 1945 m. liepos 24 d. su šeima buvo ištremtas į Komijos kraštą. Jis 1945 m. gruodžio 4 d. mirė badu, o kiti šeimos narai vienas po kito grįžo: vieni pabėgo, kiti 1956 m. paleisti ir dabar gyvena Kaune.

Mes pritariame, kad būtų atkurta tarpuvaryje Kaune veikusi "Amerikos lietuvių" akcinė bendrovė.

Su pagarba.
Povilas PEČIULAITIS

Klivlendas

Lietuvos politinių kalinių sąjungos kreipimasis

Paskutiniuoju metu, prisidengus "lanksčios ir pragmatiškos" politikos skraiste, nuolatos propaguojama nuostata, kad Lietuva yra nepajėgi be sovietų sąjungos išgyventi? Tokia išvadą patvirtintu dabar jau nebeslepia palyginimo lygio bloginimo, infliacijos didinimo ir ekonominės krizės gilinimo ir ilginimo politika, kokių nomeklatūros siautėjimo, grobstant ir naikinant žemės ūkių toleravimą.

Lietuva jau pateko į visišką ir monopolinę priklausomybę nuo Rusijos dėl energetinių išteklių ir neberodo jokių pastangų išsivaduoti iš šios priklausomybės. Kalbama apie tarpvalstybinio banko steigimą, t.y. Lietuvos įjungimą į bendrą su NVS finansų sistemą. Siekiama Lietuvoje sukurti bendras su Rusija karines gamyklas ir šitaip susieti Lietuvą su Rusijos kariniu-pramoniniu kompleksu, paversti jo satelitu ir sudaryti pretekstą Rusijos karinėms bazėms Lietuvoje iškurti.

Tokių pavyzdžių yra ir daugiau. Kyla klausimas: ar dabartinė valdančioji dauguma nepradė-

jo atvirai realizuoti savo pirmatakės - komunistų partijos nuostatas, kad Nepriklausoma Lietuva

melo ir cinizmo viršūnė.

Lietuvos politinių kalinių sąjunga pareiškia, kad tokia politika yra lietuvių tautos amžinų siekių ir Lietuvos Valstybės interesų išdavystė. Neišvengiamas tokio politinės veiksmų rezultatas bus Lietuvos Nepriklausomybės netekimas. Lietuvos politinių kalinių sąjunga atkreipia dėmesį, kad už tokios politikos padarinius visa atsakomybė tenka jos iniciatoriams ir vykdytojams.

Mes kreipiamės į Lietuvos Respublikos Prezidentą, Seimą, Vyriausybę, visuomenę, politines ir visuomenines organizacijas suvokti ir išvertinti iškilusį pavojų Lietuvos Nepriklausomybei ir telkti jėgas jos gynimui ir išsaugojimui.

Lietuvos politinių kalinių sąjungos Taryba
Vilnius,
1993 m. kovo 13 d.

Lietuvos Respublikos Seimo narės Laimos Andrikienės pareiškimas

Dėl cenzūros Lietuvos televizijoje

Vasarį 23 d. kaip Sajūdžio Seimo narė ir LR Seimo oponentės atstovė LTV žurnalistė A. Laurinavičiaus kvietimui dalyvavau, darant laidos "Politika" (vedantysis - A. Laurinavičius) išrašą, kuris turėjo būti parodytas vasario 25 d. Laidos tema - rinkimų rezultatai: kairiųjų laimėjimas, dešiniųjų pralaimėjimas. Deja, vasario 25 d. laida nebuvo parodyta.

Sutikdama dalyvauti laidoje, tikėjausi, kad visi laidos dalyviai, neprisklausomai nuo jų politinių pažiūrų bei laidos vedančiojo politinių simpatijų, bus vienodai gerbiami ir bus leista išdėstyti savo nuostatas. Tačiau, žiūrėdama šią laidą kovo 4 d., pamačiau, kad gerokai padirbėta nežinomo cenzoriaus: mano pasisakymai

sudarkyt; LDDP, Socialdemokratų partijų, Tautos pažangos judėjimų atžvilgiu išsakyta kritika ir atsakymai oponentams "nukirti", kai tuo tarpu kritika Sajūdžio, prof. V. Landsbergio ir kai kurių kitų adresu palikta.

Traktuoju tai kaip aiškų mano konstitucinių teisių pažeidimą, kaip cenzūros pasireiškimą Lietuvos televizijoje. Buvau, esu ir būsiu prieš tokius "darbo" metodus, kurie buvo neatskiriami sovietinės okupacijos laikotarpio atributai.

Be kita ko, tai jau ne pirmas pavyzdys, neokomunistams laimėjus rinkimus. Praėjusių metų gruodžio 14 d., kai Seime buvo tvirtinama p. B. Lubio vyriausybės programa, LTV žurnalistės

p. N. Steiblienės paprašyta pareikšti savo nuomonę "Panoramai" dėl Vyriausybės programos, pasakiau nemažai kritinių žodžių, tačiau, žiūrėdama tos dienos "Panoramą", pamačiau, kad visa kritika "dingusi", o belikę tik palinkėjimai Vyriausybėi visus užsibrėžtus darbus įvykdyti.

Jokių paaiškinimų ar atsiprašymo nei iš p. N. Steiblienės, nei iš p. A. Laurinavičiaus iki šiol nesulaikiau.

Pareišķiu, kad visa atsakomybė už cenzūros įvedimą tenka valdančiai partijai - LDDP ir jos priekiniams, dirbantiems Lietuvos televizijoje.

Laima Andrikienė
Vilnius, 1993 03 08

Pasiaukojęs Lietuvos bylai

Kovo 25 d. Antanas Valiukėnas būtų šventės savo 80-metį. Jis gimė Utenos apskr., Daugailių valsč., Taukelių km., ūkininkų šeimoje. 1931 m. baigė Švėkšnos gimnaziją ir istojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto humanitarinių fakulteta. Priklausė neolituānų korporacijai.

Studijuodamas redagavo žurnalą "Akademikas", q vėliau "Jaunąją kartą". Radiofonė skaitydavo laikraščiu apžvalga.

1937 m. išvažiavo į Šveicariją, Ciuricho universitete studijavo pedagogiką ir sociologiją, kartu dirbdamas "Lietuvos aido" korespondentu. 1939 m., prasidėjus karui, kaip ir visi stipendininkai, grįžo į Kauną. Redagavo "Vairo" žurnalą.

1940 m. birželio 14 d. pasitraukė į Vokietiją. Rudenį, paleistas iš pabéglių internato, apsigyveno Berlyne. Lietuvos pasiuntinys Vokietijoje Kazys Skirkė pakvietė jį užimti sekretoriūs pareigas. Gerai mokėdamas vokiečių kalbą, jis aktyviai dalyvavo Lietuvos pasiuntinybės veikloje. Buvo patiki-

mas ministro patarėjas ir raštų redaktorius. Be to, parūpindavo informacijos Lietuvos bylos reikalais, plėtoddamas santykius su įvairiais mums draugiškais užsieniečiais. Jo gabumų ir drąsos dėka svarbus informacijos pluoštas paplisdavo demokratiniuose Vakaruose.

Sovietų žvalgyba tykojo A. Valiukėnai suimti. Jų agentas su draugais, jo nepažindami, tik turėdami nuotrauką, narše po Berlyną, apsimesdam Lietuvos-patriotais, bėgančiais nuo sovietų į Vakarus. Jiems pasisekė A. Valiukėnai rasti. 1945 m. birželio 9 d. suėmė, pasikvietę į talką vokiečius komunistus, kuriems pasakė, kad tai esąs nacių šnipas.

A. Valiukėnas kalėjo Vilniuje, vėliau Sibire, Ivdelio lagerje, vėliau vienas kalintys jis buvo sutikęs Nachodkos persiuntimo punkte. Mirė 1946 m. liepos 16 d. Kur jo kapas - nežinio.

Bolševikai nekentė narsaus kovotojo. Brošiūroje "Išdavystės keliu" išvardino jį "gestapo agentu", Hitlerio tarnu. Tarp

Antanas Valiukėnas

dviejų okupantų nebuvu jam vietos savo barikadai pasistatyti. Jis galėjo saugiai pasiraukt, kaip anuomet daugelis darė, toliau į Vakarus, bet liko Berlyne. Jis optimistiškai tikėjo, kad čia susitiks visų karo nugalėtojų armijos, ir jis vėl galės būti labai naudingas savo Tėvynės bylai...

Elena BUDNIKIENĖ

1993 m. balandis

TREMTINYS

5

Tėsinys. Pradžia Nr.5 (86)

29-oji šachta

Pasakoją Albinas Zaveckas,
buvęs politinis kalinių

I Vorkutos 29-ąją kasyklą patekau 1950 m. iš Uchtos lagerių. Šachta tiki buvo pradėta eksploatuoti, ir čia iš visur vežė kalinius. 29-oji viena iš didesnių kasyklų. Žemės gelmėse vienas virš kito slūgsojo trys anglies sluoksniai: vienas - 2,8 m storio, antras - 1,4 m ir trečias - 0,8 m.

Šachta nuo miesto nutolusi į Šiaurę apie 30 km. Už kelių kilometrų buvo nauja nemaža 30-oji šachta. Kol vyko parengiamieji darbai, anglies kasimo darbų apimtis buvo maža ir kalinių daug nereikėjo. Vėliau iš visur ēmė vežti kalinius iš lagerių plėsti.

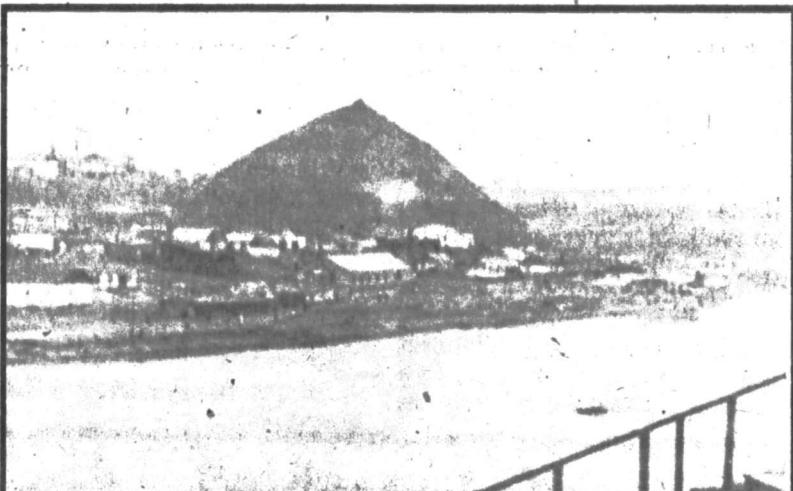
Naujame lageryje visada gy-

javirų tautybių kalinių buvo sudarytas sukilimo komitetas. Vietinė lagerio ir Vorkutos valdžia bandė kalinius nuraminti, grąžinti į darbą. Tačiau sukilimo komitetas pareikalavo, kad atvyktų Maskvos komisija ir paraše Sovietų Sąjungos komunistų partijos centro komitetui ir vyriausybei keturiolikos punktų reikalavimą. Kalinių lagerio zonoje iškélé kelis plakatus: "Mes už taiką ir tautų draugystę", "Tegyvuoja Tarybų valdžia", kad atvažiavusi Maskvos komisija neapsauktų ju faistais.

Anglies gavyba Vorkutoje labai sumažėjo, ir Maskva toliau tylieti negalėjo. I 29-ąją šachtą atvyko komisija: Rečlago viršininkas generolas Derevenko, Sovietų sąjungos generalinis prokuroras Rudenko, vidas reikalų ministro pavaduotojas generolas Maslenikov ir daug uniformuotų čekistų. "Ko jūs norite ir ko jums reikia?" - labai nepatenkintas kreipėsi į kalinius gene-

Zemos vidurdienis Vorkutoje

9-osios ir 10-osios šachtos lageriai

venti blogiau, sunkiau, negu seniau įkurtame: nėra vandens, pirties, kalinių neturi patalynės, labai prastas medicinos aptarnavimas, maistas. Be tu bendru visų lagerio trūkumų ir negerių, 29-osios šachtos lageriui buvo būdingas dar vienas - šachta nuo lagerio (darbo zona nuo gyvenamosios) buvo gal per pusantro kilometro. Kalinių nuvarumas į darbą, o ypač parvarymas į lagerį po darbo daugiau iškankindavo kaip darbas. "Geros" šachtose lageris būdavo visai gretė. Į darbo zoną kalinių eidavo koridoriumi - spylgiuotomis vielomis kruopštai išpintu tuneliu. O čia - sustato visa pamaina ant kelio prie vartų ir skaičiuoja valanda, kita, o jei didelis šaltis, tai ir ilgiau - jiems malonus. Kelyje varovai visada gali ant sniego ar purvo pasodinę palaikyti (ypač vedant iš darbo). Parėjus prie lagerio vartų - šmonas (krata), dar su pamokymais, kaip dera "rodinui liubti". O valgykloje - ne tik viskas atsakė, bet mazai ir be likė.

Atėjo 1953-ieji. Tai buvo nepaprasti metai. Mirė Stalinas, suėmė Berija. Visa tai čekistus sukrėtė, o kalinius padrasino. Atėjo žinių apie Karagandos ir Norilsko kalinių sukilimus. Naudodamiesi palankiai padėtimi, Vorkutos kalinių taip pat pareikalavo laisvės. Pirmoji Vorkutoje nutraukė darbą 7-oji sachta, o liepos 26 d. - ir 29-oji. Lageryje iš

ralinis prokuroras. Tada sukilimo komiteto narys įteikė kalinių paręngtą keturiolikos punktų reikalavimą. Trumpai pakalbėjė - pagrasi, kad už nepaklusnumą visi būsių griežtai nubausti, čekistai išėjo. Dabar per garsiakalbius į kalinius kreipėsi Rečlago viršininkas generolas Derevenko: "Pilieliai kalinių, perspėju: vartai atidaryti - visi išleikitė už zonas. Po poros minučių šis įsakymas bus dar kartą pakartotas, o paskui bus panaudotos pačios griežčiausios priemonės..."

Tremtinių barakai

Vorkutą prisiminus

Tuo metu kaliniai buvo susirinkę ant kelio ir aikštėje prie vartų, stovėjo susiémė rankomis. O už lagerio - daugybė jaunu kareiviu, ginkluotų automatais, kulkosvaidžiais, karininkų... Lageryje mirtina tyla. Praslinkus kelioms minutėms, generolas ir vėl kartoja įsakymą. "Laisvė - arba mirtis!" - aidėjo kalinių atsakymas. Tada ir pasigirdo automatas ir kulkosvaidžių šūviai. Aš stovėjau šeštoje eilėje, šalia manės - latvis. Pamačiau, kaip pirmose gretose stovėjusiu susikibusių kalinių rankos leidžiasi ir jie griūva. Iš minios pasigirdo raginimas: "gulkite!" Aš su latviu kritome į šalikelę, o ant mūsų - stambus kalnio lavonas. Gyvi ir negyvi gulėjome nejudėdami. Po kelio minučių, apstojojus žaudymui, gyvieji atsikėlė bėgo į barakus. Ant kelio liko užmuštieji ir sužeistieji. Aš savo barako nespėjau pasiekti. Tuo metu į lagerio zoną iš visų pusų išveržė automatais ginkluotų čekistų būriai ir mus iškelomis rankomis per lavonus varė iš lagerio zonos į tundrą. Ten susodino ir liepė nekalbėti. Ap link zojo siauraakai, automatais ginkluoti čekistai, toliau stovėjo kulkosvaidininkai, o dar toliau - sunkežimai. Tundroje išsėdėjome apie 4 val. Tuo metu lagerio zonoje buvo daroma "tvarka". Lavonus išvilkė už zonas, sužeistuosius suguldė į ligoninę (papildomai užėmė dar du barakus). Atvažiavę gaisrininkai nuplovė kruviną kelį.

Paskui mus atvare prie lagerio vartų ir darė atranka. Čekistai atniedė visų asmenis bylas, pasisodino barakų vyrėnėliams (pompoblius). Atvede po vieną kalinį prie stalo, čia pat nutardavo - leisti ji į zoną ar sodinti į sunkvežimį. Aš buvau pasodintas į sunkvežimį ir su kitais keliais šimtais kalinių nuvežtas į 11-ąją šachtą.

Sukilimas buvo žiauriai numalšintas: vien lietuvių žuvo apie 30 ir sunčesta tiek pat. Bet čekistai suprato, kad tironijos pančiajau sipliūj patenkino kalinių kaliamus reikalavimus: panaikino režiminius lagerkus, kaliniams nuo drabukų nuėmė numerius, leido rasyti laikus, leido pasimatyti su giminėmis, pradėjo mokėti už darbą, pažadėjo peržiūrėti bylas.

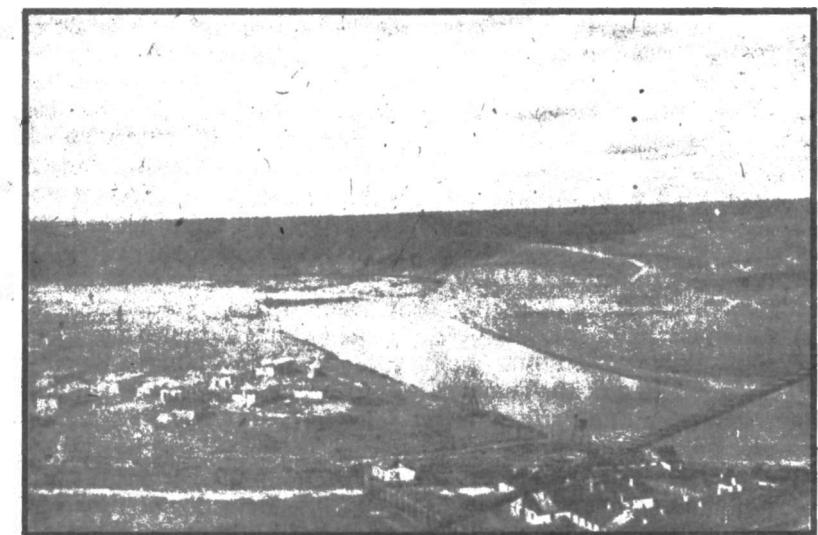
Operacija

Pasakoją gydytojas M. Sirkus, buvęs politinis kalinių

I naujai statomą Vorkutoje elektrinės (TEC-2) lagerį pervaė mane iš 8-osios šachtos 1953 m. sausyje. Kalinio duona tada jau mitau septintus metus. Per tą laiką teko kalėti keliuose lageriuose. Naujasis mano lageris tada kūrėsi. Baidu marinamų išsekusių vergų čia jau buvo suvaryta per 3000.

Aš dirbau gydytoju chirurgu. Vieną baraką pavertėme chirurgi-

niu stacionaru. Mano padėjėju buvo penktojo medicinos kurso studentas estas (pavardės neatsimečius), o sanitaru - lietuvis Antanas Grigonis, kuris dar Rudniku lageryje buvo netekęs daug sveikatos ir

Lageriai prie Vorkutos upės

prarades 50 proc. regėjimo. Tai buvo jaunas sumanus žmogus, didelis Lietuvos patriotas. Sudetingoms operacijoms, ypač pilvo ertmės, tuo metu čia salygu nebuvo. Tokius ligonių issiušdavome į netoli esančią 7-osios šachtos lagerį. Maitindavo labai prastai, režimas buvo griežtas, prižiūrėtojai - žiaurūs.

Vieną dieną pastebėjome, kad visi prižiūrėtojai kažko labai nerimauna. Vidurdienį mus suvarė į kalinių valgykla, kur susigraudinės KVC (Kulturno vospitateinėja čast) viršininkas pranešė, kad mirė draugas Stalinas. Kartu su viršininku raudojo ir šalia stovintys uniformuoti jo pagalbininkai. Tuo tarpu mūsų, pasmerkty, iširdyje įsileibė džiaugsmingos vilties kibirkštė-

čiai mus užrakindavo barakuose. Oras Vorkutoje tomis dienomis buvo šiltas, todėl barakuose buvo tvanku, tvoskė bjaurus parašos kvapas. Maitino tik vadinanuoju baudos davinį.

Ir vis dėlto kalinių dvasia liko tvirta, jie buvo vieningi, nuotaika ryžtinga. Méginta susiekti Moržos abécetė su kita lageriaus, tačiau prižiūrėtojai atiminejo ne tik veidrodėlius, bet ir bet kokius kitus saulės spindulius atmušančius daiktus. Paleista pavėjui aitvarą su lašiku sargybiniai pašovė.

Pagaliau atvyko komisija iš Maskvos. Pažadėjo peržiūrėti bylas, atsižvelgd į kitus kalinių reikalavimus. Kalinių, patiekę komisijos pažadais, pradėjo dirbti. Komisijai išvykus, lagerio administraci-

29-osios šachtos sušaudytų kalinių kapai. Lietuviai mini jų žuvimo metines

lė. Galgi pagaliau kas nors pasikeis, o gal dar laisvės sulauskime? Bet kalinių gyvenimas né kiek nepasikeitė, pagerėjimo nejautėme. Visa tai dar labiau brandino kalinių širdyse neapykantos ir žūtbūtinio pašriekinimo jausma.

Po kiek laiko iš laisvųjų piliečių sužinojome, kad gretimose šachtose kalinių atsiskėtė dirbt. Tada ir mūsų lageryje buvo sudarytas komitetas iš įvairių tautybių kalinių. Jis lagerio administracijai pareiškė, kad tokiomis salygomis kalinių daugiau nedirbt. Lagerio viršininkui Pančevui buvo įteiktai tokie reikalavimai: 1. Tuoj pat pradėti peržiūrėti politinių kalinių bylas. 2. Sutrupinti kalinių darbo valandas. 3. Skirti polisio dienas. 4. Leisti laisvai susirašinti su artimaisiais. 5. Pagarinti maistą ir buities salygas. 6. Iškviesti valdžios pareigūnų komisiją iš Maskvos. Lagerio valgykloje, barakuose buvo išskabinti atsišaukimai įvairiomis kalbomis, kviečiantys visų tautybių

ja pradėjo rūšiuoti kalinius. Dalį jų kažkur išvežė, o likusieji irgi nežinojome savo likimą, nes sukilime dalyvavome visi. Vis dėlto šis visuotinis kalinių sukilimas privertė ėmėjus susimąstyti. Nors ir labai nesoriai, jie buvo priversti palengva lagerių varžtus atleisti.

Tomis sukilimo dienomis īmiņiu apendicitu susirgo mūsų taučietis Stadalkynas. Lagerio vadovybė, bijodama glaudesnio kalinių ryšio, atsisakė ligonui leisti išvykti į kitą lagerį, kur operacijai buvo tinkamos salygos. Neoperuojant ligonui gresė mirtis. Tada, išdezinifikavę vieną ambulatorijos kabineta, sukalė iš lentalių operaciją stala ir, naudodamiesi traumų operacijų instrumentais, ryžomės Stadalkyną operuoti.

Po kelerių metų teko sutikti buvusį ligonį jau Lietuvoje, Višakio Rūdoje, o sumanujį sanitarą Antaną Grigonį - Kaune.

Antanas KRUŽIKAS

1993 m. balandis

TREMTINYS

6

1945-ųjų metų žiemą ir pavasarį Žemaitijos miesteliuose, kai muose siautėjo NKVD kariuomenė. Jie gaudė žmones ne tik namie, darbo vietose, bet ir keliuose. Suėmę juos, enkavedistai vertė pasakyti, kas iš dažiamu ar kaimynu priklauso Šaulių, Jaunliaukinių ir kitoms organizacijoms. Netrukus pakilo masinių areštų bangą. Pakliuvę į bausų siautuli, be tardymo ir teismo buvo suimami ir varomi į Lazdininkų kaimą brolių P. ir V. Grabių sodybosa įročią kalejimą. Kareliviai čia žmones varė ne tik iš Darbėnų, bet ir iš Kretingos, Salantų, Mošėdžio, Skuodo, Gargždų ir kitų valsčių.

Vasario 25 d. po trumpo pokalbio su NKVD papulkiniukiu dviejų automatais ginkluotų karieivius buvau nuvartas į Lazdininkus.

Kalejimas buvo įročias pasakomis, laikinai. Lentiniai gulstai buvo dviejų aukštų. Tualetas buvo lauke. Žmonių grūste prigrūsta, gultuose gulėjome kaip silkės statinėje. Maitino labai prastai: duodavo duonos gabalėli ir nesaldintos juodos "kavos". Jokio laiškelio ar pranešimo apie save nebuvu įmanoma perduoti, nes saugojo stipri sargyba, ir pašaliui žmonių né iš tolo neprileido. Kadangi daugelis žmonių buvo suimami netiketai, artimieji nežinodavo, kur jie dingę. Suimtuosius "tardė" dienomis ir naktimis - reikalavo prisipažinti padarius primesta kaltinimą. Daugumas nemokėjo rusų kalbos, bet vertėjų nebūdavo. Kalejime knibždėjo šnipų ir provokatorių, tantažavusių ir provokavusių suimtuosius.

Kovo pradžioje automašinomis, automatais ginkluotų kareliviai saugomi iš kalejimo buvome išvežti į Mažeikius. Miestą pasiekėme vakare. Sugrūdo į kaltas ir visai neparuočios stropai kareliviai saugomas patalpas. Kitą dieną mus nuvarė į geležinkelio stotį, kur laukė gyvuliniai vagonai. Suvarius žmones, vagonų langus ir duris užkalė, o prie vagonų stovėjo ginkluoti automatais kareliviai.

Naktį atsisveikinome su gimtine.

Kai kitą dieną ešelonas sustojė Mintaujos-Jelgavos geležinkelio stotyje ir mus išlaipino iš vagonų, apsidžiaugėme, kad gyvensime netoli Lietuvos. Nuvaryt į lagerį pagaliau po geros paros gaivome sriubos ir duonos. Į lagerį vis varė ir varė naujus būrius suimtuosius.

Po kelių dienų nežinios gavome įsakymą pasiruošti išvykti. Išrikiuoti eile, turėjome nusirengti nuogai. Vieni kareliviai tikrino rūbus ir daiktus, o kiti - nuogus kūnus. Mums paliko tik rūbus ir apačia, o visa kita atėmė. Kai kareliviai nuvarė mus į Jelgavos geležinkelio stotį, čia laukė didžiule gyvuliniai vagonai virtinė. Vos tik supildavo žmonės vagonus, tuoju užkaidavo duris, prie kiekvieno vagono atsistodavo keli sargybiniai, o langai iš anksto jau buvo užkalti.

Naktį ešelonas pajudėjo netina kryptimi. Juo labiau ešelonas vinglavo miškais ir laukais, tuo dėlėti šalčiau. Aplarmojo vagono sienos, miegantiesi prie sienos priliaudavo plaukai. Vandens ir maisto visai negavome. Turėjė duonos ar lašinių gabalėli, daliųsi su kitais. Žmonės pradėjo sigrūti, viduriuoti.

Apie kovo vidurį ešelonas susitojo laukuose, ir kareliviai ėmė atidarinėti vagonų duris. Supratome, kad kelionė baigėsi.

Kelis kilometrus ejome lau-

NKVD siautėjimas Žemaitijos žemėje

kais per gilų sniega ir šaltį, o apsilavome kas klumpėmis, kas kiliošais. Sergantius ir nusilpusiems vedėme stipriei. Sužinojome, kad esame Karelijos žemėje, Petrozavodsko miesto apylinkėse, netoli Onegos ežero. Nakčiai buvome grūste sugrūsti į salę. Ne tik atsigulti, bet ir atsisesti nebuvovo vietas. Žmonės troško - langai ir durys uždarytos, vandens nebuvo, daugelis viduriavo ir nuolat prašydavosi į lauką. Tualetų nebuvo. Ištroskė žmonės griebė ir valgė sniegą.

Po nakties košmaro dieną buvome parvežti į lagerį. Barakai seni, ankšti, žemi, aplieisti, gultai dviejų aukštų. Salygos antisaniatinės, maistas labai blogas, todėl sergamumas dar labiau padidėjo. Prasidėjo dizenterijos epidemija. Išsekė ligoniai šliaužiojo žeme ir prašesi pagalbos. Viduriai kraujais, per kelas dienas iš jų beliko oda aptempti griaudžiai. Per parą mirtis pasiglemždavo po 10-15 gyvybių.

Mirusiuosius turėjo laidoti sveikieji. Į roges sukrautus nuogus kūnus gyviejį tempdavo porą kilometrų - prie Onegos ežero. Žemė buvo giliai išlausė - reikėjo laužtuvaus kirsti. Duobės kasėjų jėgas buvo menkos, o be darbu sušaile kareliviai, neretai iškasus 30-40 cm duobelę, jau liepdavo suguldysti lavonus ir užterti sniegą.

Iš mirusiuosiu mano atmintyje išliko tie pažintam. Nuo Endrijaus: K. Asmontas - buvęs Šaulys, J. Sarkauskas - ūkininkas, Andriušas - pašto viršininkas, Kundrotas - mėsos pardavėjas, Žadreikis - eigulys. Tai buvo darbūtūs, tauringos siejos, geros ūkio žmonės.

Velyku šventės buvo liūdnos ir skaudžios, kiekvienas savo spūskaupėme, meldėmės, prisimindami savuosius, tėvilkę.

Didelis sergamumas ir mirtinumas, matyt, paskubino admini-

straciją išskirstyti mus po kitus lagerius. Daugiausia patekome į Medvežegorsko raj. Pindušų km. lagerį. Cia radome nemažai lietuvių, estų. Dėrbome miško darbus, lentpjūvėje. Rankų nenuleidome, kiek pajędami, kéléme dvasią. Lietuvių netgi organizavo koncertą. Nelengva buvo gauti jam leidimą: reikėjo išversti į rusų kalbą norimas dainuoti dainas. Ne visas leido ir dainuoti. Koncertas labai pokelė žmonių nuotaiką. Atgavome viltį ir pasitikėjimą savomis Jégomis. Tačiau ir čia neilgai gyvenome. Išvežė arčiau Baltosios Juros, Belomoro kanalo. Daugiausia dėrbome prie barakų statymo kanalo tiesėjams. Cia sulaukėme ir karo pabaigot. Nuotaika praskaidrėjo. Žmonės tikėjosi, kad gal dabar greičiau pavyks ištūkti namo. Vakarais, po darbo, giedojome - gegužines giesmes, kalbėjome maldas. Kadangi lagerio administracija griežta draudė giedoti, meistis ir dainuoti, vėliau tai darydavome tyliomis.

NKVD, norėdama žinoti žmonių nuotaikas ir kas vyksta lagerje, verbuodavo šnipus. Kartą ir aš buvau nuvežtas į NKVD būstine. Kapitonas galėjo mano jaunystės, žadėjo, kad netrukus atidės pulkininkas ir sudarysias man salygas kuo greičiau į lagerį išeiti. Pokalbio pradžioje pul-

kininkas buvo mandagus, netgi užjaučiantis. Toliau jis ēmė reiklauti, kad turės pasizadėti ir pranešinėti įsiem, kas ir ką kalba lageryje, kas organizuoja maldas, dainas. Tai išgirdė, susikaupiau ir mintyse pradėau Šventės Dievo Motinos Marijos gelbėti mane ir suteikti man jėgų atispirti klastingam priešui. Pulkininkas toliau gyvatiliu gundė - netik greitai aš būsiu išleistas į lagerį, bet dar į lageryje sargybiui tik pasakysiu slaptažodį ir galesiu išėjė į lagerio sočiai parvalgyti.

Išgirdus kategoriską mano atsisakymą žinpineti, pulkininko elgesys visiškai pasikeitė: jis ēmė kumštūčiau dudyti stalą į balsu brios, kad iš lagerio niekados neišsiu.

Nelinksnius daugeliui buvo 1945-ųjų pavasaris: prasidėjo skorbuto epidemija. Nuo skausmo vos pavilkome kojas, atsivėrė žaizdos. Kai kurie visiškai negalėjo vaikščioti, išklido dantys. Tada liepė geri pušų spylgių arbata, bet kai ji bepadės - daug žmonių mirė, kiti tapo invalidai.

Darbingeję gegužę įpusėjus buvome perkelti į trečios kanalo zonos lagerį. Iš viso buvo keturių zonos, kiekvienoje - nuo 800 iki 1000 žmonių. Mūsų zonoje daugiausia buvo lietuvių. Nek tiek latvių. Iš lietuvių - bėmai visi šemaičiai. Tai darbėninkai - A. Benetis, J. Kiauleikis, J. Vičiulis, P. Grabyas, J. Zilius, J. Ronkaitis, K. Baukys, K. Kairys, vėt. gyd. K. Gudaitis, Simkus (rauffyto Jonu Šimkaus brolio) ir kt. Kretinėliai - Tenutis, A. Rūtė, J. Junculas, K. Tirkus, Valys, Lileikis, Žymantas, advokatas Remekis ir kt. Šalantėliai - broliai Beniušiai, Budrys, Liaučius, Rutkuskas, Andrijauskas, mokytojas Ig. Drakidas ir kt. J. Kauys, A. Galžauskas, broliai Darkai, A. Andrijauskas, S. Dirgėla - nuo Endrijaus.

Lagerio teritorija buvo aptverta dviejų eilių spylgiuota tvora, tarp eilių - 8-10 m tarpas. Kas 100 metrų - sargybos bokštai ir prožektorius, tarp sargybos bokštų nutiesta vieša, prie jos prisižiūri specialiai apmokyti sargybiniai šuys. Guitai lentinai, dviejų aukštų. Guitai buvo galima iškant pilkų lento, uždrausta turėti apklotus ir pagalvėles. Jokių laikraičių, knygų!

Viena brigada statėme gyvenamuosius namus, kitos brigados dirbo prie kanalo darbu. Visi darbai atliekami rankomis, žemę kaše įkastuvais, vežėme rankinius vėkimelius, lentas reikėjo neštis ant nugaro. Išdirbė norėmos - dideles. Išykde mėnesio norma, dešimt dienų papildoma gaudavome kruopų apkapo bandelę.

Zmonės nusilipo, suliesėti ir nebepajėgti dirbti. Visi nepasitenantį gydytojas atidėsavo 10 dienų nuo darbo ir priatydavo "atėrimui" "zapiekankos". "Neatėrimus" pripažindavo ligonių komisija, kad paleistų į namus.

Sala įpilguota 1946 m. Karelijos Šeima dar labiau pablogino gyvenimo sąlygas. Sulipus iš rūbu išdėkovinti nebuvó kur.

Naktimis po kelias valandas NKVD karininkai tardydavo: juk reikėjo parodyti, kad trave atvežė

reigojimus, kad "kaltės išpirkiai privalo atidirbtį Karelijoje penkerius metus". Daugelis neatlaikė gaudinimų bei prievertos ir pasiraše įsipareigojimą. Tuos "savanorius" išvežė prie kitų darbu, tiesa, jau kaip laisvai sandomus. Bet tai ne ką geriau.

Likome dėkingi rusų tautybės gydytojui (pavardės nepamenu) ir lietuvių felčeriu Čirvinškui už nuoširdų rūpinimą sergančiai ir išsekusiai.

Apie ilgusius gulėti Karelijos žemėje mažai kalbama ir rašoma. Kas šiandien pasakys, kur jų kapai? Palaidotųjų Onegos ežero pakrantėje gal jau ir kaulelių nėlio: išaujus pavasariui, kankinių kūnus greičiausiai apipylę kalkėmis, kad sunaikintų visiškai. Tik artimieji skaudžios netekties, skausmo negali užmiršti. Gauna Karelijos kankinių artimųjų laikus. Iš Kelme raj. Valpaičių km. Henrikas Želvys parašė apie savo tévą Augustiną Želvą: jis areštavo 1945 km. ir išvežė į Kareliją. Iš ten nebegrižo. Paliko namiesergančius senus tėvus, žmoną ir metukų sūnų (Henrika).

O. Dapkienė, P. Grabių duktė, gyv. Klaipėdoje, man štai ka parašė: "P. Grabių sodyba, kuri buvo jums kalėjimu, yra mano tėviškė. 1945 m., vasario mén. mano tėvas savo namuose buvo uždarytas į kalėjimą. Mes, vaikai, ateidavome į tų šertį gyvulių, ir iš pastogės matėme, kaip mirusį tėvelį ir kitus kalinus išrūdo į sunkvežimius ir išvežė nežinia kur. Nuo to laiko mums nebuvó leista gyventi savo namuose. Apie tėvelį nieko netinkome iškiojome iki jo sugrūmo į Karelijos. 1948 m. tėvelį kartu su Šeima ištrėmė vėl, tik jau į kartą į Sibiro Irkutsko sritį".

A. Benetis iš Darbėnų valst. Barkelių km., kuris su manimis kartu buvo Karelijoje, 1948-aisiais su Šeima ir senais tėvais buvo išvežtas į Tomsko sritį. Iš ten sugrūto tik 1960 m., be teisės gyventi Lietuvoje. Į Lietuvą. Kretinė buvo leista sugrūsti tik 1971 m.

Manyčiau, kad mes, iš Žemaitijos išvežtę į Kareliją, galėtume susiburti į draugiją. Rašykite "Tremtinio" redakcijai.

Stasys GENTVILAS

Kas atsakys?

Zenonas Dapkus gimė 1931 m. Tauragės apskr. Barsukynės km. Tėvas buvo geležinkelio darbininkas (iešmininkas), mama - namų Šeimininkė. 1941 m. birželio 14-osios ankstyvą rytą visą Dapku Šeimą į Pažerlinų stoties išvežė į Sibirą.

Zenonui buvo 10 m., sesutei 2 m. Bevežiant nuo Šeimos buvo atskirtas tėvelis ir dingo - ir dabar nežino vaikai, kur jie palaikai.

Tėvas buvo raitingas, Tauragės rinktinės Šaulys, visų kaimynų gerbiaamas žmogus, Lietuvos patriotas.

Mama su dvemis vaikais atsidūrė Komijoje, dirbo sunkius miško darbus. Zenonas rinkdavo atliekas į Lukšlyną. 1947 m. 16 metų Zenonas su 8 metų sesutei nutarė bėgti į Lietuvą. Susirado giminės. Vaišius priglaudė mamos sesuo ir broli, nors už bėgimą slėpimą jėma grėsė Sibiras. Po 2 mėnesių grėjio mama (pabėgo). Taip jie visi trys dėju metus slaptėsi, kol viena dieną stribai mama išsivedė - areštavo.

Liko vaikai vėl vieni. Vienas stribas pasakojo: "Užauga į vieną, vėlinias neims - nuvežime į vaikų namus." Zenoną uždare į Tauragės tardymo namus, vadintinėje Šubertinė. Jis ten mūlė, kad prisipalintų, kas juos slėpė. Nesusdare vaikui bylos, iš Tauragės išvežė į Šilutės kalėjimą, vėliau į Šiaulių vaikų namus. Iš ten Zeniuksas pabėgo pas giminę ir pradėjo savarankiliškai, suniku, paveržęs gyvenimą. Daug dirbo, bet nepalūko, nenuėjo klystekliais. 1953 m. vedė, paslėmė į vaikų namų sesutę. O mama po trejų metų kalnimimo buvo išslūsta į Rostovą prie Doneco, į lagerį, o vėliau - visam gyvenimui į tremtinį - Komijos Sachcas. Kai 1955 m. jai lūlo ranka ir ji tapo invalidė, galų gale buvo paleista, nes vergas invalidas - nenaudingas.

Bet kas atsakys iš Šeimos Šeimą (vienos iš daugelių tūkstančių) su laukintu likimą? Ar bus patraukti beudžiamojon atsakomybę - komunistų partijos ir saugumo vadovai, kurių dar ne vienos sėdi aukštuo-

se postuose į Šeimę?

Z. Dapkaus pasakojimą užrašė G. RAINYS

Tauragė

1993 m. balandis

TREMTINYS

7

Venki šydrojo dangaus ir

šalumos,
Nesiartinki, kur giesmės ir juokai,
Bet nuskrisk, daina manoji, ten,
kur ašaros...

Sofoklis
(Partizanės Aušrelės poesijos
dedikacija)

Ši dokumentinė apybraiža apie nedidelių, skaudų, kūpių dramatizmo ir tragikų įvykių Sūduvos krašto istorijos tarpanį. Tai "Tauro" apygardos partizanų kovų istorijos puslapis. Partizanai ir pasyvus pasipriešinimo grupės vienijo gyventojus rezistencinei kovai, politikai atstovo tautai grumtynėse su nuožiūniu okupantu. Liepynų kaimo (Marijampolės apskr.) tragedijos, apie kurias čia bus rašoma - tai tik maža dalis ištiso dešimtmiečio ginkluotos kovos ir pusamžio pasyvus pasipriešinimo. Tai ne tik susirėmimai su priešu, ne tik laimėtos ar pralaimėtos kautynės, bet ir priešų klasta, smurtas, apgaudė ir teroras, partizanų narsa ir išdavystė, trentys ir aukos, kapai su kryžiais ir be jų. Tai begalės sulauktyų likimui, sudegintos sodybos, prarastos tėviškės, atimtas turtas, paniekinta gimtoji kalba, nykstanti dora, išjuokti tėvų paprotčiai, pakirstas tikėjimas į Dievą ir niekada neužgesusi viltis regėti Tévynę laisvą.

Pasipriešinimo laikotarpio istorija turi išlikti kaip lietuvių tautos gyvybingumo liudijimas, juoba kad gyvuojų liudininkų tolydžio vis mąsta ir mąsta.

Apybraižos skyreliaiams vietoj epiografų parinkti posmeliui iš dviejų nedidelių, ranka rašytų poezių rinkiniui, susiūti iš mokyklinio sąsiuvinio...lapų. Tituliniam lape išrašta: "Dainos. Vytauto rinktinės Sanatoriaus Poskyriaus viršininko gail. sesės Aušrelės."

Narsi Sūduvos krašto dukra Angelė Senkutė prirašė du sąsiuvinius savo ir ne savo eileraščių bei partizanų dainų. Angelė gimė 1922 m. Marijampolės apskr. Sunskų valsč. Tursučių kaime. Dirbo Marijampolės miesto ligoninėje medicinos selerimi. I partizanus išėjo 1946 m. Bendražygiai ir ją pažinė mene Aušrelė buvus liekną gražaus stoto mėginā, ilgomis kasomis. Ji drąsiai vaikšiodavusi po kaimus. Retsykiai užsukdavusi ir į Marijampolę. Aušrelė gydydavo ir slaugydavo sužeistus kovos draugus, tarp jų ir rinktinės vadą Vytautą Gavėną-Vampyrą. Eileraštis, laiškas, dievoraščio lapas, parašyti partizanų žemėje, kalėjime, stribynės rūsyje,

Iš Sūduvos krašto istorijos

Edmundas SIMANAITIS

lageryje ar tremtyje, yra sakralinio įventumo, tiesiog jaučiamieji autentiniai, kurio taip daikai stinga specialistai išsakyti kūriniui. Kenčiančios sielos žukumas, sielos, kuri nepaiščia, laukdama Tévynės prisikėlimo, negali nejaudinti. Tos elutės gal iš dalies atvers pasakojamų įvykių dramatikumą ir tragizmą. Aušrelės poesijos rinkinėlius išsaugojo laisvės kovotojo Justino Vosyliaus-Sido sūnus Eugenijus. Apie tai buvo rašoma 1992 m. rugpjūčio 13-15 d. "Sūduvos" laikraštyje.

Apybraižoje pateiktamos žinios kartais gali būti nepilnos arba nedideli. Remtasi išlikusiais dokumentais, gyvų žmonių pasakojimais, kurie gali būti ir primiršti.

Būdau dėkingas skaitytojams už papildymus ir patiklinimus.

1. Raslanas nuvilia Šeimininkė

O Dieve geriausias, Karaliau ramybės,
Pašvelk maloningai, pašvelk iš auksybės.

Padék jau į šalį mus plakančią rykštę.
Grąžink šiam pasauliui ramybę pirmykštę.

Rūstybės ir keršto audringi verpetai

Naikina žmoniją jau kelinti metat.
(Iš Aušrelės sasiuvinio)

1945.XII.15. Marijampolės kalėjimas, 10 kamara

Marijampolės apskritijoje 1946 metais, kaip ir visoje Lietuvoje, buvo neramu. Dviejų okupacijų ir praužusio fronto padarytos žaizdos buvo didelės, skausmingos, briosios. Pokario sunkumai - tai tik pusė bėdos. Dėl jos vyriausiajam apskrities "kūmui" mažai galvą skaudėtų. Kunkuliamo pogrindis, kurio niekaip nesisekė užgesinti. Marijampolės apskrities MGB skyrius viršininkas kpt. P.Raslanas aukšto dažnio ryšio kanalu kasdien informuodavo vyresnybė Vilniuje apie įvykius apskritijoje. Kas

penkios dienos rašydaus agentūriniu-operatyviniu ir tardomojo darbo rezultatų suvestinę Lietuvos TSR MGB ministrui generolui majorui Jefimovui. Rainių miškelio žudynių aktyviam dalyviui Marijampolėje nesisekė. Tuomet viskas ėjos lengviau. Kaliniai studentai ar tūkininkai buvo beginkliai, surištomis rankomis ir pažaboti, kad klyksmo mažiau girdėtusi, be to, gerai talkino raudonarmiečiai. O dabar ne tik ginkluota kova, bet ir stiprus, gerai organizuotas ideologinis frontas, kurio niekaip nepavyksta sutruškinti. O Maskva giundina perkūnus! Ne ką gelbsti ir generolo P.Vetrovo divizija, išgijusi "kovinio" patyrimo, žaibiskai ištremiant "nusikaltusią" Krymo totorių tautą.

Kpt. P.Raslanas gegužės 15 d. rašo penkiadienio ataskaitoje: "Ryšium su religine Velykų švente lietuvių nacionalistinis pogrindis suaktyvino savo kontrrevoliucinę veiklą, antisovietinę agitaciją, savo įsakymu ir k/r /kontrrevoliuciniu, E.S./ laikraščiu platinima."

Toliau rašoma, kad Sasnavos stribai Surgučių kaime rado prie medžio prisegtą "Tauro" apygardos štabo įsakymą Nr. 52. Tai smarkiai sujaudino ataskaitos autorius, kad partizanai ketina įvesti savo tvarką kaimuose.

"Ryškūs nacionalinio pogrindžio suaktyvėjimo įrodymas - atsiradęs kontrrevoliucinis laikraštis "Kovos keliu". 1946 m. balandžio mén. 19 d. Veiverių miestelyje prie pieninės, kur gyvena pil. Kuprénas, buvo aptiktas 6 m atstumu nuo išėjimo į namą k/r laikraštis "Kovos keliu" Nr. 2, atspaustintas stiklografu ant trijų lapų", - konstatavo kapitonas.

Maskvos emisaro Širdi vargu ar suminkštins užuominia apie naujų šnipukų Žilvičio, Beržo, Komunaro ir Žalbio užverbavimą. Mat tuo metu Sūduvos krašte buvo plačiai žinomas partizanų laikraštis "Laisvės žvalgas" ir daugiau šviesuomenei skirtas "Už tėvų žemę". "Kovos keliu" - trečasis

partizanų laikraštis, atsiradęs jau Raslano valdžios metais. Už tai neglostoma. Beje, pravartu priminti, kad kitų metų pradžioje atsiras dar ir ketvirtasis - "Laisvės varpas", kurį leis K.Jokubyno-Gintaro ir A.Jakimavičiaus-Vanago grupė.

"Laisvės žvalgo" redaktoriumi iki 1946 m. birželio 1 d. buvo Antanas Baltūsis - Žvejas. "Tauro" apygardos vado Mykolo-Jono 1946 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 18 Žvejys buvo paskirtas apygardos štabo viršininku. Tuo pačiu įsakymu "Geležinio vilko" rinktinės kovotojas J.Lukšys-Vytis buvo paskirtas šio partizanų laikraščio redaktoriu.

Ką skelbė "Tauro" apygardos GVR vadovybės įsakymas Nr.52? Jis įdomus keletu aspektų.

"Dėl nenormalių gyvenimo sąlygų, kurias sudarė krašto okupacija, gyventojai pradėjo gaminti ir be saiko vartoti degtinę. Besaikis degtinės vartojimas kenkia tautos ir žmonių sveikatingumui, mažina jas moralinį lygį ir pakerta tautos atsparumą. Be to, "naminių" gaminimas labai apsunkina šiuo metu mitybos klausimą.

Dėl to nuo š.m. balandžio mén. 15 d. draudžiama gaminti ir vartoti degtinę. Girtuokliaujantieji bus baudžiami. Bravorai naikinami.

Nuo š.m. balandžio 15 d. vienems gyventojams bet koks judėjimas miškuose draudžiamas. Miškuose judėjimas leidžiamas tik keliais. Miškuose ganyti taip pat draudžiamas.

Perspėjame visus "spekuliantus", "elgetas" ir kitokio plauko perėjūnus, atėjus į kaimą nenavoti ir nekamantinėti gyventojų slaptovėkimą klausimais. Gyventojai santykiose su panašiais asmenimis privalo būti atsargūs ir saugotis provokacijų.

Dar kartą išspėjame vagis ir kitus kriminalinius nusikaltėlius liautis daryti nusikaltimus. Asmenys, įvykdę nusikaltimus, bus be

pasigailėjimo šaudomi.

6

Atsitinka, kad vietos gyventojai girdo ir vaikina sovietų karius ir juos nugirdė siunčia vykdyti apiplėšimą, kartais net su žmogžudystėmis surištų. Gyventojams pas save kviečti sovietų karius ir vaikinti draudžiama. Piliečiai, turėjant reikalų su mūsų tautos priešais, bus laikomi išgamomis".

Dokumento kalba netaisyta. Partizanams rūpėjo ne tik kova su okupantu, bet ir dorovinis tautos nuosmukis. Degtinė - ne mažiau klastingas ir pavojingas priešas, negu rusų kariuomenės baudžiamieji būriai. Ypatingo dėmesio vertas Nr. 4. Aški užuominia apie sovietų saugumo agentūros kenkėjukų veiklą. Apie tai bus kalbama smulkiu. Partizaninė veikla neatsiejama nuo priešo, o iš savos agentūros. Ši aplinkybė dramatiškai lemtinga, neretai su tragika atomazga.

Tų pačių metų liepos 15 d. naujas Marijampolės apskrities MGB skyriaus viršininkas plk. Pachomyčevas parašė ministriui Jefimovui "visiškai slapta, serijos "K" laišką Nr. 009. Jo tekstas toks:

"Pranešu, kad remdamasis Jūsų potvarkiu, Marijampolės apskrities MGB skyriaus bylas ir pareigas perėmiau 46.VII.13.

Kaip matyi iš pridedamos medžiagos ir kitų turimų duomenų, agentūrinis-operatyvinis ir kitoks darbas, o taip pat įekisti kariška drausmė Marijampolės apskrities MGB skyriuje yra pašlijusi. Imuosi atitinkamų priemonių tvarai ir drausmei atkurti, o taip pat stipriai suaktyvinti bendrą skyrius darbą.

Priedas: aktas su priėmimo dokumentais - 30 lapų."

Dar trumpas prierašas: "Būtina pažymeti, kad agentūrinio informatorių tinklo didžiuma neturi ryšių."

Cekisto darbas Marijampolės kapitonui P.Raslanui nesukliudė 1959 m. gauti pulkininko laipsnį. Jo kaltes turėtų vertinti Respublikos teismas, nors, kaip žinoma, Rainių tragedijos tyrimas, nekalbant apie kitus, tik pradėtas ir nebaigtas.

Pasipriešinimas okupantams stiprijo. Represinių aparatas renėsi naujiems veiksmams.

(B.d.)

Paskutinė naktis Strazduose

Buvusioje Rokiškio apskritijoje, Obelių valsčiuje, yra mažytis kaimas Vaičėnai. Iš to devynių sodybų kaimelio pokaryje Tévynės ginti stojo septyni virai ir viena moteris. Vienas iš jų buvo nužyditas pačioje pradžioje. Kiti išėjo į mišką. Dvi pusbroliai Vaičėnu sodybas sudeginus, kaimas liko padalytas pusiau. O išėjusius į mišką skynė vieną po kito priešo kulką. Ketverių metukų partizano Edvardo Vaičėno sūnus matė, kai kirvių sukapojo į tēvus. Ir šiandien jis mato tą siaubą. Kai Vytauto apygardos "Lokio" rinktinės "Vities" kuopoje beliko keli virai, tarp jų ir šio kaimo partizanai - Balys Vaičėnas ir Vytautas Dručkus, visi pasitraukė į Aukštaitijos draustinių. Ryšininkė Anele Dručkutė buvo areštuota ir išvežta į Mordoviją, ryšys su partizanais susilpnėjo. Net iki 1951-ųjų buvo globojo miškai. O 1951-ųjų balandžio 10-osios vakara, jie gavo kvietimą atvykti į Strazdų km. Čibiro sodybą - neva kvietė susitikti su kita partizanų grupe. Eidami ten, dar užsuko pas ryši-

Gerb. redakcija, perskaitės "Tremtinio" 4(85) nr. Andriaus Dručkaus straipsnį apie Balij Pupeik-Taura, prisiminiai savo paauglystę vokiečių okupacijos metais Zarasuose. Tada

straipsnyje minimasis vadinas Mykolas Kazanas-Mutka buvo artimas mano pažiūstamas. Jis ir vaikystėje vadindavo Mutka. Jis buvo gražus šviesiaplauskis, garbanotas aukštalaigis valkinas. Pažinojau visą Kazanų šeimą. Tėvas - Lietuvos kariuomenės karininkas, vyriausias brolis Česlovas - jūrininkas, vyresnis brolis Igoris vokiečių okupacijos metais dirbo Dūkšto policijoje vachmistro. Jis buvo persautas suimant Marytę Melnikaitę ir sunaikinant raudonuojų partizanų grupe, ir Zarasų ligoninėje operuojančias mirė. Tėvas kartu su vokiečiais front-

te triuškino bolševikus. Vėliau, sovietinės okupacijos metais, Kazachstano lageriuose man teko girdėti, kad kapitonas Kazanas (tėvas) kalėjo Vorkutos lageriuose ir ten suorganizavo sukilmą.

Mutka iš arčiau pažinai 1943-1944 m. (man tada buvo 13-14 m.) Mutka su mano vyresniuoju broliu buvo artimi draugai ir bendražygiai. Mūsų namuose, motinai leidus, Mutka, mano brolis Viktoras ir kiti bendraminčiai buvo įrengę mažą spaustuvėlę. Čia buvo redaguojamas, spausdinamas, opaskui platinamas laikraštėlis "Nepriklausoma Lietuva".

Jiems dirbant, aš gatvėje eidiavau sargybą. Mašinėle spausdindavo daugiausia Mutka - jam geriausiai sekėsi. Baigę darbą, vyrukai paduodavo bidonelių ir pasakydavo, iš kokį kaimą, pas kurį ūkininką eiti pieno. Bido-

nėlis būdavo prikimštas "Nepriklausomas Lietuvas" laikraštelių. Kartais tek davavo eiti net 6-8 km už miesto. Mutka vienuomet laukdavo, kada grisiu su pienu. Taip ir būdavo: ūkininkas išsiima iš bidonėlio laikraštelių ir pripila pieno. Manės sulaukės, Mutka patapšnodiavo man petį ir dingdavo. Po poros trejeto dienų vėl viskas kartodavosi: sargyba, žygis, pienas.

Priartėjus frontui, Mutka prie Daugpilio pradėjo rinkti ginklus, organizuoti vyrus jau ginkluotam pasipriešinimui prieš raudonajį okupantą. Jis buvo narsus, šaltakraujis karys, nuo vaikystės draugavęs su ginklu, nekentęs okupantų ir vietinių parsidavėlių.

Rimgaudas STRAZDAS Kretinga

1993 m. balandis

TREMTINYS

8

ATSILIEPKITE!

Janina STUNDYTĖ, Adomo, 20 metų amžiaus buvo nuo 10-aių metų lagerio. Iš Vilniaus buvo atvežta į lagerį Komijs, Železnodorožny raj., Serego pašto sk., Kytovo t.ū., p/d 219/5. Lagerio sanitarinio padalinio viršininkas G. Vald padėjo jai ištrūkti iš miško darbų, išmokė dirbtis medicinos seserimi. J. Stundytės ar jos artimųjų ieško VALD Grigorij Baltazarovič, Krasnojarsko kr., Jemeljanovskij raj., gyv. "Pamiat 13 boicov", Sovetskaja 61-1. Galite rašyti ir Anastazijai JURGUTIENEI, Karaliaus Minadangu 15, Telšiai.

Jonas TUOMENAS, g. 1887 m., Biržų raj., Papilio valsč., Eglynės km. 1947 m. birželio mėn. nuteistas 2 metams. Kalėjo Uchto lageryje. Ten ir mirė 1947 m. lapkričio mén. Kā nors daugiau žinančių ar kartu kalėjusių ieško Eugenija SIDAGIENĖ, Minties 6-19, 2051 Vilnius, tel. 735043.

KUZMIN Grigorij Stepanovič, g. 1893 m. Ištremtas 1945 m. iš Vandžiogalos valsč., Didžiųjų Ibėnų km. į Komija, Kizelšachtstroj. Dirbo šachtose. I Lietuvą grįžo 1949 ar 1950 m. Mirė 1969 m. Kartu kalėjusių ir galinčių tai paliudyti ieško KOMAR Zina Grigorjevna, Vytauto pr. 57-29, 3000 Kaunas, tel. 206729.

Aldona SADAUSKAITĖ, Jono, g. 1932 m. Klaipėdos raj., Vėžaičiuose. Mokytojavo Vėžaičių pradžios mokykloje ir buvo partizanų ryšininkė. 1948 m. rudenį perduodant ginklus buvo išduota provokatoriaus Srėbaliaus ir pasitraukė į mišką. 1949 m. birželio pradžioje Kulių apylinkėse (Pališkių ar Palioniškių kaimo) buvo peržauta ir, vežant į Plunge, mirė. Yra spėjimo, kad bijodama tardymu nusižudė. Kā nors daugiau žinančių, palaidojimo vietas ieško Algirdas SADAUSKAS, Vėžaičių km., Klaipėdos raj.

Buvusį Mordovijos lagerio kalinį **Vlada KORSAKA** arba jo artimuosisius prašo atsiliepti lietuvių bendrijų Sanryša. Rašykite Mykolui USONIUI, Jakšto 9, 2600 Vilnius, tel. 626687.

"Tremtinio" Nr. 3(84) žinutėje "Kaip dvylikiai brolių" buvo minėta, kad 1945 m. vasario 5 d. Lazdijų valsč., Macevičių kaimo žuvo 12 partizanų. Redakcija gavo žinių, kad tik 4 iš jų yra žinomi. Jie buvo palaidoti Gerdašių kapinėse. Ten 1991 10 12 jiems pastatytas ir pašventintas paminklas. Prašome patikslinti ir papildyti žinių apie tą dieną Macevičių kame žuvusiuosius ir jų užkasimo vietas. Rašykite "Tremtinio" redakcijai.

Atitaisymas

"Tremtinio" Nr. 6(87) skyrelyje "Atsiliepkite" išibrovė klaida. Turėtūti "Partizanas Kazimieras MAR-KŪNAS-Ažuolas..." ir "...žinančių apie K. Markūną ieško..." Atsirošome skaitytojų

Amerikos vyriausybė prašo pagalbos visų Lietuvos žmonių. Kurių turėtų būti nors žinių apie Amerikos piliečius, dingusius be žinių burvusioje TSRS teritorijoje Antrojo pasaulinio karo metu ir po jo, arba apie amerikiečių kareivius, gyvenančius arba gyvenusius burvusioje TSRS teritorijoje. Tarp žinių, renkančių žinių apie Amerikos piliečius, ypač rūpli, kas atstiko su amerikiečių lektuvu, numuštu 1950-1960 m. ekspresu nariams, kurių galbūt išliko gyvū. Taip pat prašo pagalbos žmonių, ką nors žinančių apie amerikiečių karo bėlavimus, atgabentus į burvusią TSRS teritoriją per kara Korėjoje bei Mianmar.

Jei turite kokį žinių, prašome kreiptis į Derwood L. Staeben, Amerikos konsulą, adresu Amerikos Ambasada, Akmens 6, Vilnius 2001.

Renkimės šventei "Leiskit į Tėvynę"

Taip pavadinta politinių kalinijų ir tremtinų dainų ir poezijos šventė tradiciškai vyks kas antri metai. Pirmoji skambėjo Kaune 1991-ųjų birželio mėnesį, antrąjį - nuaidės šiemet Vilniuje birželio 13-ąją, trečiąjį - vyks Panevėžyje. Taip mes Gedulio ir Vilties dienos išvakarėse minėsime lemtingių masinių Lietuvos gyventojų trėmimą pradžią - 1941-ųjų kraupiųjų birželį ir penkis dešimtmiečius trukusį sovietinį tautos genocidą.

Siemėt šventėje jau dalyvaus 34-36 tremtinų chorai, prie jų prisijungs keletas Vilniaus miesto chorų ir Kauno valstybinis chorai. Savo poezią skaitys tremties ir lagerių sopilius patyrusieji žmonės, nuo genocido pasitraukusieji į Vakarus Lietuvos dainai.

Pirmai mūsų šventėje literaturinės premijos laureatai tapo Juozas Kinderis. Premiją išteikus: "Koordinatės" valstybinei knyonei numato ją išteikti ir antram, kuriuo vėl taps buvęs politinis kalnys ar tremtinys universitetaus per dvejus metus pasirodžiusi knyga.

Sventės dalyviai į Vilnių suvažiuos birželio 13-osios rytą, o vakare išsiškirstys į namus. Dėl transporto kiekvienas kolektivas turėtų kreiptis į savo rajono savivaldybę.

Tai bus svarbiausiasis Gedulio ir Vilties dienos renginys.

Organizacijos komiteto narys
Antanas PAULAVIČIUS

IVYKIAI

KLAIPĖDA. Kovo 13 d. įvyko Sajungos Klaipėdos skyriaus metinė konferencija. Už savo darbą atsiaskaitė skyriaus taryba. Šiuo metu turime 2320 narių. Į amžinąjo poilsio vietą palydėta dvidešimt.

Didelį dėmesį skyrėme savo narių bučiai. 1991 m. pavyko gauti žemės kolektiviniams sodui ir suburti sodininkų bendriją "Viltis". 1992 m., kad ir kaip stengėmės, sodams sklypų negavome. Miesto prieigose kolektiviniams sodui visai nėra laisvos žemės. Miesto Valdyba mums skyrė 8,5 ha žemės daržams. Suorganizavome daržininkų bendriją, apie 200 asmenų gavo po 4 arus. Šį pavasarį dar apie 400 narių gaus žemės daržams. Per 1992 metus padėjome 16-ai mūsų narių gauti gyvenamajį plotą. 20 asmenų nemokomai gydėsi sanatorijose.

Referendumo, Lietuvos Seimo ir Prezidento rinkimų kampanijose aktyviai talkino beveik pusantro šimto mūsų skyriaus žmonių. Į Lietuvos Seimą Klaipėdoje balotiravosi keturi mūsų remiami kandidatai ir visi keturi tapo Lietuvos Seimo nariais. Nepralaimejome mes ir rinkdamis Prezidentą. Didžioji dalis Klaipėdos miesto rinkėjų lietuvių savo balsus atidavė už S. Lozoraitę. A. Brazauską prezidentu išrinko Lietuvos gyventojai, bet ne lietuvių tauta. A. Brazauskas rinkimus laimėjo kitataučiu rinkėjų deka.

Prasidėjus Prezidento rinkimų kampanijai, mūsų iniciatyva mieste buvo sudaryta Tėvynės santaros taryba, išrinkta valdyba. Ši taryba vadovauja visam Klaipėdos politinių sąjungų ir partijų darbui.

Dalyvaujame visuose miesto viešuose renginiuose. Aktyvus yra tremtiniai chorai. Anksčiau mes turėjome du muzikinius kolektivus: ansamblių ir chorą. Dabar jie susijungę į mišrų chorą. Jam vadovauja Vytautas Saikauskas. Šiuo metu choras mokosi dainų šventės repertuarą. Iš bendru viešu renginiu surengtų tarybos pastangomis, reikia pažymėti: Motinos dienos minėjimą, Birželio 14-osios minėjimą, susitikimą su mūsų remtais deputatais ir kandidatais į Lietuvos Seimą, Sausio 13-osios aukų pagerbimą. Be to, mūsų choras ir pavieniai tarybos nariai dalyvavo susitikimuose su mūsų mokyklų jaunimui, rajono visuomenei ir jaunimui, Klaipėdos krašto lietuvininkais, Karaliaučiaus krašto, t.y. Mažosios Lietuvos lietuviams.

Konferencijoje į naujų skyriaus tarybą išrinkta 21 narys, 2/3 - naujų narių. Pirmininku vėl išrinktas Julius Martišius, pavaduotoju - Povilas Mileris, sekretore - Danguolė Jurgutienė.

Julius MARTIŠIUS

Vyr. redaktorė Vanda PODERYTĖ,
lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ,

koesp. Edmundas SIMANAITIS,
techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

1993 m. balandžio 7 d. Nr. 7(88). SL 289. Kaina su akciju 8 tal.

Mūsų adresas: 3000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530

Kas giten aukso spindulius beria

Kieno gyventimas, kaip aukštasis agnies stulpas
Taučiau tautoms myšvites švies,
Kieno gyvenimą, kaip viesulo
mlaužą tulpe.
Ant kelio purvino myšvies.

B. Brazdžionis

Neatsitiktinai šio straipsnio pavadinima parinkta iš ateitininkų himno. Kovo 17 d. į Rokantiškių kapines palydejome vieną ateitininkų gele - Bronę Šestokaitę. Ji gimusi 1913 m. liepos 29 d. Panevėžio apskr. Ramygalos valsč., gausioje ūkininkų šeimoje. Tevas Mykolas Šestokas - buvęs knygnešys, apsisvietęs kaimo inteligenčias. Jų namus dažnai kretė caro žandarai. Brolis Jeronimas vienas pirmųjų išsoko savanoriu, 1920 m. žuvė netoli Panevėžio kovose su lenkais.

Bronė baigė Ramygalos progimnaziją, Panevėžio gimnaziją. Cia įsijunge į ateitininkų veiklą, susipažino su kun. Alfonsu Lipniūnu. Vadovavo savo klases ateitininkų kuopai ir sv. Vincento Pauliečio būreliai. Turėjo gražų balas, grojo gitara, graziai deklama vo.

Studijavo Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete, vėliau Vilniuje baigė Gamtos mokslo fakultetą.

Kai 1943 m. naciai areštavo kun. Alf. Lipniūną, ji išsaugojo jo biblioteką.

Mokytojavo Panevėžio I-oje berniukų vid. mokykloje. Kai 1945 metais saugumas suėmė jos broli Jurgi, ji išvyko dirbti į Viešknių vidurinę mokyklą. 1951 m. persikelė į Vilnių, prižiurejo savo invalidės seserį Oną, dirbo kurčių nebylių mokykloje. Išėjusi į pensiją, gavo darbo Raudonojo Kryžiaus ligoninėje, noredama padėti nelaimingiesiems. Atgimimo dienomis, kai ligoninėje buvo išrengta koplyčia, jai buvo pavesta ją tvarkyti. Taip ji tapo ligoninės sirdimi, gerbiamą ligoninę ir personalo.

Dar tebedirbdama kurčių-nebylių mokykloje, Bronė įsijunge į pogindinę Lietuvos katalikų Bažnyčios dailės "Laisvės kovų archyvo" numeris, skirtas Dzūkijos partizanams.

Jis prasideda svarbiu istoriniu liudijimu - Liongino Balukevičiaus-Dzūko dienoraščiu, rašytu 1948-1949 m. Zurnale rasite ir Kazimiero Savičiaus atsiminimus "Tautos pašauktas" apie "Geležinio vilko" ir "Stirnos" rinktinės partizanų operacijas. Iš pokalbio su KGB agentu Klemensu Stanaičiu sužinosite apie Pietų Lietuvos srities vado Sergijaus Staniškio-Lito žūtį.

Alisa Rupšienė rašo apie 46 lietuvių inteligentus, Stuthofo kankinius.

Skyrelyje "Iš sovietinių archyvų" publikuojami NKVD kariuomenės 4-osios šaulių divizijos, vadovaujamos generolo-majoro Vetrovo, atlikto darbo raportai.

Numerio pabaigoje publikuojamos trys operatyvinės KGB bylos, uzvestos Lietuvos Respublikos diplomatinio korpuso nariams - Vladui Natkevičiui, Leopoldui Bagdonui ir Kazimierui Zvironui.

Redakcija dėkoja ponui Bruno Megret, kurio auka padėjo išleisti šį numerį, ir kviečia visus, neabejinguose istorinio teislingumo atkūrimui ir galinčius prisidėti prie mūsų pradėto darbo, paremti žurnalo leidimą. Mūsų sėskaitos numeriai: Litimpex bankas Kaune 111002-33049 (valiutinė) ir Lietuvos valstybinio komercinio banko Kauno skyrius 1700333, kodas 260101568.

UŽUOJAUTA

Nuo Širdžiai užjaučiamė Danieliū ŠNIŪTĘ, jo motinai mirus LPKT sąjungos taryba

DEKOJAME

P. Onai Taraškevičiūtei iš
Babtų už piniginę auką